tüm

HAFTALIK GAZETE
18 Aralık 1968
Çarşamba
YIL: I SAYI: 2
Fiatı: 150 Krş.

Çetin Altan

Sadun Aren

Behice Boran

F.H. Dağlarca

İlhan Selçuk

Mümtaz Soysal

(Fotoğraf : FI OT.)

SÜPER EMPERYALİZM

*

*

MECLİSTEN NOTLAR

*

ÖTEKİ AMERİKA

*

LÂTİN AMERİKA

Plânlamanın içyüzü

Haftanın Olayları

Bütçe: o/o 18
Milli Eğitim: o/o 2,9

1969 bütçesinde özel sektöre, yani büyük sermayedar ve iş adamlarına devredilmek üzere 790 milyon lira ödenek konulmuştur. Bunun 600 milyon lirası ehven şartlarla, yani ucuz faiz ve uzun vadeyle iş adamlarına kredi olarak dağıtılacak, 190 milyon lirası da karma teşebbüslere devletin iştirak payı adı altında gene bu sınıfın emrine verilecektir.

Öte yandan, tümündeki artış yüzde 18 olan 1969 bütçesinde Millî Eğitime ayrılan ödenekteki artış oranı sadece yüzde 2,9 dur. Nüfus artışı ve fiat yükselmeleri hesaba katılacak olursa, 1969 da Millî Eğitime ayrılmış olan ödenek gerçekte bu kadar da artmamış, tersine azalmış olmaktadır.

Eğitimin halk çocuklarını kapsaması, halka dönük olması için yapılan bunca uyarılara ve çağırılara AP. iktidarının cevabı 1965 de böyle olmuştur.

A.P. kongresinde alınan kararlar hakkında:
Sunay ne düşünüyor

Geçtiğimiz hafta dokunulmazlıkları kaldırılan beş tabiî senatör — Ekrem Acuner, Mucip Ataklı, Suphi Karaman, Sezai O'kan ve Şükran Özkaya — nın prensip olarak konuyu Anayasa Mahkemesine götürmeyi düşündükleri arkadaşları Tabiî Senatör Ahmet Yıldız tarafından basına açıklanmıştır. MDO. adında bir teşkilât kurdukları iddiasiyle yargılanmaları istenen ve AP. lilerin çoğunluk oylarıyla dokunulmazlıkları kaldırılan beş tabii senatöre uygulanan bu işlemin arkasında, AP liderlerinin duygusalca ve seçim hesaplarının yattığı ısrarla öne sürülmektedir. Son haftalar içinde, Türkiye'de beklenen bir olay olmuş, AP. kongresinde, eski DP. lilerin siyasî haklarının verilmesi, bir dilek kararına bağlanmıştır. AP. büyük kongreleri boyunca bu ilk kez olmaktadır. İnönü'nün «İkinci Demirkırat» diye nitelendirdiği AP. nin böyle bir karar alması, pek çok kimse için şaşırtıcı olmamıştır. AP. nin Genel Başkanı Demirel'in özel toplantılarda söylediği, gazetelere bir ara geçen sözlerini de hatırlıyan kimseler, iktidar partisinin davranışlarını hem kendini, hem yurdu bekliyen tehlikeleri görmemesini yadırgamıyacaklar. dır.

AP. Kongresinde alınan karara; ilk sert tepkiyi tabiî senatörler göstermişler, bununla ilgili olarak Cumhurbaşkanı Sunay'ı ziyaret ederek, Sunay'ın duruma el koymasını istemişlerdir.

SUNAY DURUMDAN ENDİŞELİ

Cumhurbaşkanı Sunay'a Anayasanın başlangıç kısmını hatırlatan Tabiî Senatörler, rejimin ve Anayasanın temelinden tehlikeye düşürülmek istendiğini bildirmişlerdir. Konuşmalarının basına geçmemesini istiyen Cumhurbaşkanı Sunay, durumu dikkatle inceleyip, izliyeceğini söylemiş ve endişelerini saklamamıştır. Tabiî Senatörler adına giden heyette bulunanlardan Muzaffer Yurdakuler, gazetecilere birşey söylememiş, ancak Cumhurbaşkanı Sunay, «İnsan hakları» haftası dolayısiyle verdiği demeçte, pek kimsenin farkına varmadığı bir şekilde bu konuyu ima ederek, Anayasanın ve insan haklarının başlangıç kısmına sadık kalınması gereğini ince bir biçimde hatırlatmıştır.

DEMİREL, SUNAY'A KOŞUYOR..

Tabiî Senatörlerin temsilcilerinin Cumhurbaşkanı ile görüşmelerinin hemen ertesinde, Başbakan Demirel, Cumhurbaşkanını Çankaya'da ziyaret ederek, Tabiî Senatörlerden yarım saat fazla Çankaya'da kalmıştır.

Sunay — Demirel görüşmesi hakkında basında birşey çıkmamakla birlikte, Demirel'in, Tabiî Senatörlerin görüşlerini çürütmek, Cumhurbaşkanını iktidar yanına almak için, bu kadar acele ettiği akla gelebilir. Cumhurbaşkanına kim gitse, ne söylese, bir telâşa kapılan Demirel'in veya onun adına bir kabine üyesinin Çankaya yolunu tuttuğu, Sunay'a, kendi açısından bilgi vermeye çalıştığı bilinmektedir. Burada asıl önemli olan Cumhurbaşkanı Sunayın kesin kararı ve tutumudur. Sunay'ın bir bayramda, bir «haftada» yapacağı konuşmada, üstü kapalı da olsa, Anayasayı zedeletmemekte görevli olduğunu bildirmesi beklenebilir. Ancak, itiraz etmek gerekir ki, bu konuşmalar iktidarın bir kulağından girip, öbüründen çıkmakta dır.

SENATO ZABITLARINDAN

Olayın hemen arkasından, Tabî Senatörlerin beşinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasını tezgâhlamıştır iktidar. Komisyon sözcüsü AP. linin «Ortada kesin bir delil yok» demesine, dokunulmazlıkların kaldırılmasına komisyon olarak karşı olduklarını bilmesine rağmen, «öfkeli» kıratların oylariyle beş tabii senatörün dokunulmazlığı kaldırılmıştır. Uzun ve tartışmalı geçen senato oturumunda, Ekrem Acuner bir ara konuşmasında şöyle demiştir: (Bu kısım Senato zabıtlarından aynen alınmıştır).

Ekrem Acuner (Devamla) — Evet, bu siyasî maksat şudur, arkadaşlar. AP. genel kongresine gidilmezden evvel bilhassa buraya meselenin intikal ettirilmesi ve günlerce sürüncemede bırakılması şu siyasî maksadın tahakkukuna bir vasıta olarak kullanılmıştır. Bu siyasî maksat, AP kongresine getirilen dört maddelik kararla ilgilidir.

Demirel'den Özdeyişler :

«Devletin ve devrimlerin fahri koruyucularına lüzum yoktur» (28 Mayıs 1968 Konya konuşması)

★

«Bu atmosferde kalkınma olur mu? Tüccarı hırsız, sanayicisi vurguncu, çiftçisi sömürücü, politikacısı komprador, nereye götürüyorsunuz benim güzel vatanımı?» (Maraş 1 Ekim 1965)

★

«Bütün iddia sahiplerine soruyorum. Vurguncu kimdir? soyguncu kimdir, sömürücü kimdir? Çıkarcı kimdir? Komprador kimdir? Memleketi satanlar kimlerdir? Bunları açıkca söyleyiniz. Bunlar muayyen şahıslar mıdır? Yoksa muayyen zümreler midir? Türk kanunlarına göre bu fiillerin hepsi suçtur. Hem de ağır bir suçtur. Kimse bunları açıklayınız. Bildiğiniz ne varsa söyleyiniz.» (Maraş 1 Ekim 1965)

★

«Türkiye'de vergi verebilecek kim varsa, ondan vergi almak bizim için kaçınmıyacağımız bir yoldur.» (23 Aralık 1968 Bütçe Komisyonu)

★

«1950 - 60 devresini bir keşmekeş devri, fakir fukaradan alınan vergilerin saltanat sürmek suretiyle sarfedildiği bir devir addetmek yanlıştır, hakşinas değildir, mantık ölçüleri ile kabili telif değildir.» (16 Şubat 1967 Meclis)

★

«Karma ekonominin hedefi, bizde devlet değil ferttir.» (27 Şubat 1967 Meclis)

★

«Buradan Anayasa Mahkemesi hakimine, savcıya, hakime kumanda edemezsiniz. Onun iradesi, vicdan hürriyeti sizin cebinizde mi?» (27 Şubat 1967 Meclis)

★

«Artık bu kürsüden ihtilal ışığı verme imkanı kalmamıştır.» (20 Şubat 1968 Meclis)

★

«Yanlış anlaşılmasın, bizim sopalı işimiz yok, bizim işlerimizin hepsi medeni» (28 Şubat 1968, Mecliste TİP'li Milletvekilleri dövüldükten sonra yaptığı konuşmada)

★

«Hür ve demokratik ülkelerin kalkınması planla olmamıştır. Plan, kalkınmış memleketlerin metodu değildir.» (3 Şubat 1965 Senato)

★

«Adaylığımı herhangi bir sermayenin desteklemesine lüzum yoktur.» (Adalet Gazetesi, 6 Ocak 1965, Gazete muhabirinin «Adaylığınızı Amerikan sermayesinin desteklediği söyleniyor var, ne dersiniz?» sorusuna verdiği cevapta)

«Hiçbir kartel ve hiçbir tröstle alakam yoktur. İddiacıların hangi kartel ve hangi tröstle irtibatım olduğunu isbat etmeleri lâzım.» (Adalet Gazetesi 6 Ocak 1966)

★

«Cenab-ı Allah yağmuru esirgediği zaman emin olun sizi düşünüyorum.» (Osmaniye 24 Mayıs 1968)

★

«Planlama bugünkü duruma düşmüş, ne varmış Planlama'da? Bugünkü durumda? Nesi varmış bugünkü planlamanın durumunun?» (23 Aralık 1966 Bütçe Komisyonu)

★

«Biz tapuyu koruyacağız» (26 Haziran 1968 Meclis)

★

Anayasa fıkaradan yana imiş, peki onların dışında olanlar ne olacak? Onlar vatandaş değil mi? (9 Şubat 1967, Meclis)

★

Ben bir cezbe içinde değilim, size gerçekleri söylüyorum (İzmir, 26 Mayıs 1968)

(Devam edecek)

tüm

HAFTALIK GAZETE

Çarşamba günleri yayınlanır

Sahibi : Mustafa EKMEKÇİ
Yazıişleri Sorumlu Yönetmeni: Salt BAŞARAN
Yazıişleri ve Yönetim: Basın Sitesi D/2 Çankaya.
Haberleşme Adresi: Posta Kutusu: 75 Kızılay — Ankara

Fiyatı : 150 Kuruş. Abone : Yıllık Altmışbeş lira, altı aylık otuzbeş lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer : Ulusal Basımevi

ÇETİN ALTAN

Okumıyanlar Okusun:

işte belgesi

Türkiye'de siyasi bir skandal oluyor, sosyalist partisinin genel başkanı, kendisinin fikirlerine karşı çıkanları, birinci şube uslûbuyla yazılmış her türlü hukuki dayanaktan yoksun bir kâğıt parçasını okuyarak, Moskova komünisti olmakla suçlamıya kalkıyor ve bazı sosyalistler dahi bu şantajı neredeyse görmezlikten gelmeyi tercih ediyorlar.

Bu aklın, hayalin, izanın kabul edebileceği bir şey değildir.

Böyle bir jurnale değil bir sosyalistin, en bücüründen bir burjuvanın bile yüreği razı gelemez.

Büyük Kongre tutanaklarından çıkardığım o kağıt parçasının metnini bir kere daha yayınlamakta yarar görüyorum. Bir ibret belgesi olarak herkes tekrar tekrar okumalıdır bunu.

Genel Başkanlık mevkiinde bulunan kişi, kağıt parçasındaki jurnalı okumaya şu sözlerle giriyor.

«...Sivas İl sekreteri, adını hatırlamıyorum, ilk defa gördüğüm bir kardeşim, genç kardeşim, bana, kendisine Sadun Aren'in «Aybar artık sosyalist değildir. Onu düşüreceğiz» dediğini ve genç kardeşimin «Yerine kim gelecek» sorusu üzerine de kolektif bir grup kuracağız, dediğini ve Sivas il delegelerine bu hususta propaganda yapmasını da telkin ettiğini söyledi. Ve Genel Yönetim Kurulunda açıkladığım yazılı ifadeyi de yazarak verdi. Nitekim, o mektubu da, bilgi edinmek isteyen arkadaşlara okumak için getirdim.»

Bu giriş gayet kurnazca yapılmaktadır. Çünkü kağıt parçası Genel Yönetim Kurulunda okunmamıştır. Sadece dörde katlanmış olarak gösterilmiş ve :

• — Siz benim için Sivas İl Sekreterine sosyalist değildir, dediniz mi, diye sorulmuştur.

Aren kabul etmiştir bunu söylediğini. Ancak mektubu okutmak aklına gelmemiştir. Genel Başkan onun için Büyük Kongrede mektubu okumadan önce «Genel Yönetim Kurulunda **açıkladığım ifadeyi**» diyor. Ve sanki daha önce Aren'in yüzüne karşı okumuş olduğu kanısını uyandırmak istiyor. «Açıklamak» la «Okumak» arasındaki farktan ustaca yararlanmaya çalışıyor.

Aren Büyük Kongrede daha önce konuştuğu için orada da Sivas İl Sekreteriyle görüştüğünü kabul etmiştir. Ve Genel Başkan kağıt parçasında ne bulunduğunu ilk defa Kongrede ortaya koymuştur. Okuduğu metin aynen şudur:

«19.10.1968 Cumartesi günü saat 16' da TİP Genel Merkez Binasında Sadun Aren'le görüştüm. Sadun Bey, Mehmet Ali Aybar'ın bilimsel sosyalizmi benimsemediğini, **Rusya aleyhinde konuştuğunu, Karl Marx'ın, Engelsin fikirlerini benimsemeyip** ilkel bilim adamlarının fikrine inandığını, artık Mehmet Ali Aybar'ın sosyalist olmadığını, kendilerinin ise kolektif bir grup kuracaklarını ve bu grupta Parti genel başkanının olmayacağını, kendi fikirlerinin Nihat Sargın, Şaban Erik'in desteklediğini beyan edip, benim Cemal Hakkı Selek'in hangi tarafta olduğunu sorduğum zaman, «Biz sosyalist olduğumuza göre Cemal Hakkı da bizden» dedi ve bana dönerek Sivas delegelerini Aybar aleyhinde hazırlamamı söyledi.

Yukarıda yazdıklarımı şifahen de Genel Başkana söyledim. Bunu bir parti vazifesi saydım. Sivas İl Sekreteri.»

Bir Sosyalist partisinin koskoca olması gereken Genel Başkanı, partililerden polis komseri gibi aldığı yazılı ifadelerle ve kendisine Rusya aleyhinde konuştuğu, Karl Marx'ın, Engelsin fikirlerine karşı çıktığı için cephe alındığını iddia ederek savunmaya çalışıyor koltuğunu..

Bir defa bu kadar küçük tertiplerden medet ummak lider mevkiindeki bir kimseye yakışır mı?

İkincisi bir sosyalist parti lideri, kendisine karşı çıkan arkadaşını onun Rusya'dan, Marx'tan ve Engels'den yana olduğunu söyliyerek yere vurmaya uğraşır mı, buna tenezzül eder mi?

Genel Başkan mevkiinde olan kişi ayrıca Kongreden sonra da Sıvas İl Sekreterini Ankara'ya getirterek, kağıt parçasına vaktiyle yazdırttıklarını bir basın toplantısında bir kere daha tekrarlatmıştır. Orada da «Rusya'nın aleyhinde konuştuğu, Marx'ı, Engels'i benimsemediği için onu düşüreceğiz» sözleri geçmektedir ki bunun özü biz «Moskova komünistiyiz» demekle eş anlamdadır.

Komprador burjuvasisi kendisine karşı çıkanlara nasıl:

— Rus ajanı, Bolşevik, Moskova komünisti, diyorsa, bir Sosyalist Partisinin de Genel Başkanı kendisine karşı çıkanlara derhal aynı ağzı kullanmaya girişmektedir.

Ve hala daha sosyalistlerin bir kısmı kulakların üstüne yatmış gibi bu tutuma karşı bir tepki göstermemektedirler.

Sosyalistlik her şeyden önce bu tür şantajlarla tenkit ve fikir özgürlüğünü baskı altına almaya karşıdır. Bir sosyalist sosyalistlikle asla bağdaşmayacak böyle bir tutuma derhal müdahale etmiyorsa, o sosyalist değil ona buna kafa sallayarak ard niyetlerini gerçekleştirmiye çalışan bir sokak politikacısıdır.

Genel Başkan mevkiindeki kişinin açıkladığı kağıt parçasında sadece Nihad Sargın ile Şaban Erik'in adlarının geçmesi de tesadüfi değildir. Bunun nedenini de eski sosyalistler bilirler.

Parti Genel Başkanlığında bulunan kişi sosyalist gelişmeye kalın bir duvar çekme sevdasındadır. Türkiye'deki sosyalist hudut kendisinde bitmektedir. Kendisine karşı çıkanlar, hududu geçenler, Marx'cı, Engels'ci ve Rusya'cı olanlardır. Şimdiden bazı ağızlar:

— Aramızdaki komünistleri temizleyeceğiz, propagandasına başlamışlardır bile...

Böylece her kendisine karşı çıkana «Kahrolsun komünist» diye bağırma alışkanlığına Sosyalist partisinin başındakiler de katılmış olmaktadırlar. Ve bu yüzden kendileri karşı taraf basınında övüle övüle göklere çıkartılmaktadırlar.

Bütün bunlardan sonra hala daha bu kişilerin parti yönetiminde kalmasından yana olmak, ancak sosyalist gelişmiye karşı olmakla izah edilebilir.

Ama Türkiye'de sosyalistler de vardır ve onlar bu a k ı m ı n böylesine soysuzlaştırılmasına elbette müsaade etmiyeceklerdir.

— Mağirus

İşbırakımı

Gözcümüz vurulmuş, gözümüz kan,
Gözümüz büyük daha.
İşi bırakmak, kişi ölüme aday mı,
Soluğun biraz yok.
Dağ ayakların,
Ova ellerin yok.

Ah mı, of mu, vay mı,
Yüreğimizdeki ses.
Bizden, bütün köylere, bütün yeryüzüne,
Gidip — kör kör — gelen ses.

Aç günler ay mı,
Öylesin uzun.
Kavak yüksell değil,
Üzüntü uzun.

İşi bırakmak kolay mı,
İşi bırakmak,
Çoluğu çocuğu, nice karanlıklarda,
Ekmeksiz bırakmak.

İşi bırakmak, bir yalaz tay mı, hey,
Ki koşar su doğru, yıldız doğru.
kopmuş gövdemiz onunla canlanır b'
dah:a
Ki koşar bir aydınlığa doğru.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Meclis Kulisinden Notlar

"Divaneye döndürme yar,,

Bundan bir süre önce, memleketimize bir Yugoslav Parlemento Heyeti gelmişti. Bu heyet, yurdumuzun görülmeye Parlamento Heyeti gelmişti. Bu ne şölenler düzenledi, kokteyiller verildi ve Türk — Yugoslav dostluğunun iyi geleceğine dair karşılıklı söylevler alınıp verildi.

Bütün bu işler, memleketimizi gezmeye, bizleri görmeye gelmiş olan yabancı konuklara karşı yapılması âdet olan işlerdendı. Türk konuk severliğinin her vesile ile ortaya konması, konukların memleketimizden iyi düşünle ayrılması, bizleri ancak sevindiren bir iş olurdu.

Ancak bu arada akıllara durgunluk veren bir olay oldu. Sizlere bu olaydan behsetmeden geçemiyeceğim :

Efendim konuklarımıza Türkiye Büyük Millet Meclisi salonlarında bir de yemek verildi. Yemekte Meclisler Başkanları, Senatör ve Milletvekillerinden bazıları da hazır bulundu.

Yemekten sonra konuklara folklor ekiplerimiz gösterilmek istenildi. Sanatçılarımızın bazıları, Türkiye Büyük Millet Meclisine çağırılarak, sanat gösterileri düzenlendi. Silifke ekibinin oyunları büyük ilgi gördü.

Tanınmış Sanatçı: Nuray Akın

Bu arada dikkate değer diğer bir gösteri daha yapıldı:

Alaturka saz yerlerinde kıvrak, şuh hareketlerile seyircilerine neşeli dakikalar yaşatan Nuray Akın adında bir kadın sanatçı da o gece hünerlerini şı ile salona giren kadın sanatçı ortaya koydu. Beş saz arkadaşı, önce büyük bir mumun etrafında dönerek, sözüm ona Mevlevi ayinine benzeyen bir oyun oynadı.

«Mum ışığında pervane döner
«Gönülde bin alev yanar
«Söndürme yar söndürme yar
«Divaneye döndürme yar»

Bu beyitin, oynanan oyunun Mevlevilik ile hiçbir ilgisi yoktu. Eğer Rahmetli Refi Cevat Ulunay, bu bütün kişiyi ve bu oyunu görseydi, kahrından ölürdü. Neyse konumuz o değil. Bu beyit, Mevlevi havalarını andıran bir melodi ile çalınıp okunduktan ve kadın sanatçımız pervane gibi mumun etrafında döndükten sonra sıra Halk Türkülerine geldi. Nuray Akın hem okudu, hem de şöyle döktüre döktüre güzel bir oynadı.

Bu oyun, Parlamenterler arasında bir hayli rağbet gördü. «Bravo» sesleri ile alkışlar birbirini izledi.

Ertesi gün bu olay, Meclis koridorlarında bir bomba gibi patladı: «Milletvekilleri dün gece Türkiye Büyük Millet Meclisinin çatısı altında kadın oynatmış» dediler. Haber kulaktan kulağa fısıltılar halinde dolaştı. Gazetelere her nedense pek yansımadı.

O gece yabancı konuklara gerçekte gösterilmek istenen şey, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çatısı altında «Kadın oynatmak» değil, konuk parlamenterlere, boşça vakit geçirtmek özellikle halk oyunlarını göstermekti. Yalnız yöneticiler, bize kalırsa, burada bir hata işlemiş. Halk Türküleri okuyarak, gerdan kıran bir sanatçı kadına bu program da yer vermişti.

Bu hal, çeşitli yorumlara yol açtı. Şöleni tertipleyenler yemekten sonra konukları, Türkiye Büyük Millet Meclisinin dışındaki bir gece kulübüne, bir eğlence yerine götürerek, istedikleri müziği, istedikleri oyunları gösterebilirlerdi. Bu hareket, her şeyden önce Türkiye Büyük Millet Meclisinin «ulvi, kudsi» olan niteliğine yaraşır bir davranış olmaktan uzaktı.

Senatör ve Milletvekillerinden bazıları, bu olay karşısında duydukları derin hayreti dile getirmek istedi. Hatta içlerinden bazıları, «Olur mu böyle şey?» diyerek, bir önerge vermek ilgililerden bu konu hakkında bilgi almak fikrini ileri sürdü. Fakat «cevap hazır» diye düşündü, vazgeçti.

«Hafıza-i beşer nisyan ile maluldür» diye bir söz vardır. Birçok hallerde olduğu gibi, bu da öyle oldu. Umur-u âdiyeden bir olay sayılarak unutuldu gitti.

E. K.

Şehirli Şairler Antolojisi

Bir adam kalbini tarıyor
Fildişi şiiriyle Yahya Kemal ustamızın
Bir başkası ekmek için ölüyor
Nazım Hikmet adamın saçlarını tarıyor
*
Orhan Veli öncümüz çok içiyor
Büyük şair çünkü Fransızca biliyor
Oktay Rifat'ın bir havanı var
İçinde macun dövüp kelimelerle
Birdenbire gençleşiyor
*
Melih Cevdet denince akla eski Yunan geliyor
Türküye oradan başlayan kültürlü bir şair
Kadife sesli bülbüllerimiz
Necip Fazıl küçük bir tımarhane
İçine paraları ve atları dolduruyor
*
Ahmet Haşim şiirimizin merdivenlerinden
Gecelik entarisiyle iniyor
Cahit Sıtkı alnımızın yazısı
İnce sazdan inildiyor
*
Ahmet Muhip anıların şairi
Anılar bitince fener sönüvor
Necati Cumalı, Cahit Külebi
Acı çekmişler belli oluyor
*
Fasıl Hüsnü kurak Anadolu
Türkçenin seyrek şairi içinden Kızılırmak akıyor
Cılız bir gürültü Attilâ İlhan
Şiirimize nezlevi getiriyor
*
İlhan Berk Neruda'nın fahri konsolosluğu
Lâfı durmadan uzatıyor
İşlek zekânız Metin Eloğlu
Son zamanlarda topallıyor
*
Edip Cansever Amerikan bilardosu
Fakat oyunu iyi bilmiyor
Hep ikinci geliyor Turgut Uyar
İncil'den Tevrat'tan seyrek şarkılarıyla
*
Cemal Süreya hesaplı şair
Boyuna aşkını ölçüyor
İçini havayla dolduruyor Ülkü Tamer
Bakışsız Ece Ayhan yılandan meze yapıyor
Üstelik bunu yiyenler oluyor
*
Sezai Karakoç'un çerçisi
Boncuk, kilim ve duygu satıyor
Ümit Yaşar güfteden kazanıyor
Şiirimizin Hürriyet gazetesidir
*
Arkadan gelen gençler
Bakalım hangi modaya uyacak
Avrupa gençliği baş kaldırıyor
Bizimkiler kaldıracak birşey arıyor.

Ergin Günçe

Top şimdi kimde?

12 yıl CİA'da çalışmış, Amerikan Elçisi Komer, tanıştığı bazı Türk gazetecilere «rahat konuşuyor» izlenimini vermiştir. Ancak Komer konuştuklarının, daha doğrusu verdiği cevapların tek kelimesinin dahi yazılmasını istememiştir. Gazeteciler genellikle «CİA'da çalışmaktan, Vietnam'da bulunmaktan rahatsızlık duydunuz mu?» gibi sorular sormuşlardır. Bazı gazeteciler de «Tahlilci olarak en büyük zaafınız, en büyük başarınız» şeklinde soru yöneltmişlerdir. Ancak soruların çoğu kibarca «CİA» üzerinde dönmüştür.

Komer, genellikle tenis oynamayı sevmektedir. İyi bir tenisci olduğu söylenmektedir. Bunu bilenler, Türkiye'de ikili anlaşmalar, Amerikan üsleri ve Amerikanın AP iktidarından istediği yeni «tavizler» konusunda yeni Büyükelçinin kıvraklığını göz liyebileceklerdir.

Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, ikili anlaşmalarla, Amerikan üsleri konusunda «bitti, bitecek» derken, Amerikalılar, daha açık sözlü davranmasını becermekte, «Bitmedi daha, ama, durumdan memnunuz» demektedirler. Amerikalılar, top Türklere geçince tepki göstermekte, ne yapıp yapıp topu kapmaya çalışmaktadırlar.

Komer hafta içinde, Başbakan Demirel'i, Pakistan gibi bir iki Elçiliği ziyaret ettikten sonra, bir gece evlilik yıl dönümü dolayısiyle eşi ile Ankara otelinde giderek sabahlara kadar dans etti eğlendi. Aynı hafta, MP. «ikili anlaşmalar, Amerikan üsleri, Karadenize geçen Amerikan gemileri» konusunu Bölükbaşı'nın başkanlığında yaptığı olağanüstü bir toplantıda gözden geçiriyor, bu konu ile ilgili olarak, Bölükbaşı'nın, Başbakan Demirel'i ziyaret edip, bilgi almasına karar veriyordu.

Alkılıç olayı: Aybar Mecliste konuştu

Bir süreden beri, ikinci kez Ceza evine konan Şadi Alkılıç'ın İstanbul dışında bir cezaevine nakledileceği konusu tepki ile karşılanmıştır. Şadi Alkılıç'ın has ta ve raporlu olduğunu, İstanbul dışına çıkarılmasının tehlikeli olacağını bir dilekçe ile Adalet Bakanlığına bildirmiştir. Adalet Bakanlığında bir vetkili, «durumu inceliveceğini» söylemiştir.

«İnsan Hakları günü» dolayısiyle, parlâmentoda grup adına konuşan TİP. Genel Başkanı Mehmet Ali Avbar, konuşmasında «Alkılıc olayı» na değinmiş, özetle şöyle demiştir :

«Türkiye'de hâlâ fikir suçu vardır. İnsanlar, siyasi ve felsefi inançlarından dolayı hâlâ suçlanmakta ve hüküm giymektedirler. Faşist kanunlar hâlâ yürürlüktedir. İnsan Hak ve Hürrivetleri Evrensel Bevannamesi) nin 20. yıl dönümünü kutladığımız şu sırada, sosyalizmi savunan bir vazıdan dolayı Şadi Alkılıç'ın veniden cezaevine sokulması akla ve insafa sığar bir iş değildir. Türkiye milli geliri fert başına en düşük memleketlerden biri olmasına karşı en çok basın sucu isle nen memleketlerin de başında gelmektedir. Bu ters orantı bir tesadüf eseri değildir.»

Avbar, konuşmasında çesitli devletlerin, genosit sucları islemekte oldukları nı sözlerine eklemis, özetle şövle demiştir.

«ABD. Lâtin Amerikasını avucunda tutmak için, askeri darbeler vaptırıp, kukla hükümetler kurduruyor. Ve bütün bu işler, İnsan haklarına, milletlerin bağımsızlığına savgı nutukları cekilerek vapılıyor.

Yurdumuzda da durum farklı değildir. Tanzimatı Havrive fermanından beri vatandasların can ve mal emnivetinden; kisi dokunulmazlığından inanc ve düşünce hürrivetlerinden, kanun önünde esitlikten kardeslikten söz edilmektedir. Ama bütün bu hürrivetler hele yurdun uzak illerinde, hele kövlerde büvük ölcüde kâğıt üzerinde kalmıstır. Vatandas hicbir vakit gercekten kanun önünde esit olmamıştır; esit muamele görmemistir. Ve hâlâ görememektedir...»

Türkiye'deki boşluk

İlhan Selçuk

Adalet Partisi iktidara geçtiği zaman çoğu kişi bir yıl içinde çökeceğini ve her şeyi yüzüne gözüne bulaştıracağını umuyordu. Komprador kapitalizmin Türkiye'deki imkânlarını mücerret hesaplarla değerlendiren solcularımız, iyimser hesaplar içindeydiler. Bu iyimser hesapları İsmet Paşa da benimsemişti. Süleyman Demirel'in iktidar koltuğuna oturduğu günlerde İsmet Paşanın:

«— On ay bile dayanamazlar» dediğini çok kimse unutmuştur.

Adalet Partisinin iktidarda şaşıracağını ve bir yıla kadar döküleceğini umanların beklediği çıkmadı. Komprador kapitalizminin politikacıları, dâvalarına dört elle sarılmışlardı. Demokrat Parti gibi Adalet Partisi de ne yapacağını biliyordu. Halk Partisi iktidara geçtiğinde «ne deve, ne kuş» politikası uygular, tereddütler içinde yuvarlanır, reform der reform yapamaz; sola gidemez, sağa gidemez; munkabiz bir tutumla her şeyi dondururdu.

Oysa Adalet Partisi bilinçli ve inatçı bir politikanın yoluna birden giriverdi.

Yabancı kumpanyaların sömürü tekliflerine direnen milliyetçi genel müdür ve müdürleri hallaç pamuğu gibi attı. Memurlar, valiler, kaymakamlar, emniyet müdürleri, arasında geniş çapta nakiller gerçekleştirildi. Bürokrat katlarında başlıyan reform eğilimlerini kendi politikasına aykırı bulan Adalet Partisi komprador kapitalizminin musluklarını sonuna kadar açmakta hiçbir sakınca görmedi. Bir yanda Danıştay'da dâva dosyaları birikirken, öte yanda Demirel iktidarının adamları kilit noktalarına oturmuşlardı. Banka kredileri istendiği gibi ayarlanıyor, Yabancı sermeye teklifleri istendiği gibi tezgâhlanıyor, iş adamlarının bir dediği iki edilmiyordu.

Pamuk ihracatından gelen dolarların birden yükselmesi, Almanyadaki işçi gelirlerinin 130 milyona çıkıvermesi, yabancı danısman tavsivelerinin dikkatle dinlenmesi, Sülevman bey iktidarına umulmıyan puvanlar kazandırdı.

Komprador kapitalizminin Türkiye'de iflâs ettiğini düşünenler tereddütlere kapıldılar.

Bu arada Demirel'in sert tenkidler yapan basına karşı soğukkanlı bir mücadeleyi tercih edişi de kendisi lehine bir puvandı.

Ne var ki bütün bunların eninde sonunda bir iflâsla biteceğinde temel meseleleri iyi bilenler ittifak halindeydiler. Temel atma törenleri, cafcaflı nutuklar, piyasa hareketleriyle Türkiye'deki gerçek kalkınma arasında bir ilişki olamazdı.

Türkiye gerçek bir kalkınmadan çok uzaktı, ama Adalet Partisinin durumu bir süre «İdare ettiği» görülüyordu. Bu «İdarede» 27 Mayıs'tan sonra adamakıllı uyanan komprador çevrelerinin etkin rolünü belirtmek gerekir. Memleketin meşhur iş adamları bilincli ve iskilli idiler. Türkiye'de komprador kapitalizminin ağları dikkatle örülüyordu. Sol cephe bu gelişmeye yeteri kadar nüfuz edemiyordu. Seçim plâtformuna kaymış sosyalist partisi «başa güreşeceğini» ilân ediyordu. Halk Partisi ortanın soluna kayıyor, ama solculuğunu kimseye beğendiremiyordu. Türk aydınları sosyalizmin en hasını, en özünü, en su katılmamışını aramakta pek titiz idiler. Memlekette yabancı kumpanya ortaklıkları ferman tanımadan gelişirken karşısında ortak cephe bulamıyordu. Umutlar, İşçi Partisinin, genel seçimlerde bir ağırlık kazanmasına bağlanmıştı.

1969 yılına girerken bu umutlar suya düşmüştür.

Şimdi İşçi Partisinin başa güreşeceğine inanacak kimse ortalıkta pek görünmüyor...

Halk Partisinde ortanın solu hareketi yeterli kadro ve ağırlık bulamamıştır...

Adalet Partisi iktisadi çıkmazın sert duvarına yaklaşmış, elindeki barutları harcamıştır.

Dış yardımlarda azalma eğilimi başlamıştır.

Böyle umutsuzluk havalarında gözler parti suzluk havasını körüklüyor. 1969 seçimlerini AP. nin kazanacağına muhakkak gözüyle bakılıyor. Ne var ki bu kazanç yüzde ellinin altında bir oranda kalabilecektir. Koalisyon ihtimalleri şimdiden konuşuluyor. Demokratların Sülevman Demirel arkadaşlarına yüklediği görevle, siyasi hayata dönüş umutları içinde bulunduğu biliniyor.

Siyasi partiler çözüklük içindedirler.

Bir siyasi partinin toplum hayatına etkin kılacağı bir kalkınma felsefesiyle Türkiye'yi yirminci yüzyıl dünyasında söz sahibi bir ülke haline getireceğine kimse inanmıyor.

Böyle umutsulzuk havalarında gözler parti dışından gelecek hareketleri izlemeye başlar.

Partilerin toplum ihtiyaçlarına cevap veremediği zamanlar toplumda bir boşluk doğmuş demektir. Türkiye iste şimdi bu boşluğun tereddütlü mağmum, bedbin havasına sarmıştır. Bu havadan çıkıp bir takım ihtimalleri hesaplıyabilmek için 1969 seçimlerini beklemek gerekecektir. Şimdilik toplum bir sürükleniş içindedir. Ve partiler dışındaki devrimci ve ilerici güçlerin rolü büyümektedir. Herhalde vadesi pek belli olmıyan büyük bir maça hazırlananların dağınık ve tereddütlü bekleyişi içine girmiştir Türkiye...

Nezihe Meriç tutuklandı

Dost Yayınları arasında çıkan «Nazım Hikmet — Bütün eserleri» adlı kitabın toplatılmasından sonra, Yayınevi sorumlu müdürü romancı Nezihe Meriç tutuklanmış, Ankara Cezaevinde kadınlar koğuşuna konulmuştur.

Tutuklanmasından bir gün sonra, Meriç'in avukatı, Asliye Ceza Mahkemesine tutukluluğun kaldırılması için başvurmuş. ancak dosya daha önce, Savcılıkça İkinci Sorgu Yargıçlığına gönderilmiş bulunduğundan, Asliye Ceza va itirazda bulunulamamıştır. Böyle bir işlemin ilk kez olduğu öğrenilmiştir.

Meriç'in avukatı, tutukluluk kararının iptali için Ağır Ceza Mahkemesine başvurmuştur.

Sekiz yılda 141-142'den 1000 kişi kovuşturuldu

Profesör Muammer Aksoy İnsan Hakları gününün yirminci yılı dolayısıyla verdiği bir konferansta «Türkiye'de düşünce özgürlüğü» üzerinde durmuş, «Türkiye gibi, bir taraftan batılı demokrasi tipini benimsediği halde, öte yandan da iktisadi, sosyal ve kültürel alanda geri kalmış bir memlekette düşünce özgürlüğünün taşıdığı olağanüstü öneme» değinerek özetle şöyle demiştir:

«Düşünce özgürlüğü ciddi bir şekilde sınırlanırsa, orada demokrasinin var olduğu asla iddia edilemez.»

141 - 142 nci maddelerin ve hele onların uygulanışının dünyanın hiçbir demokrasisinde rastlanmayacak surette siyasi düşüncelerin açıklanmasını baltaladığını söyleyen Prof. Aksoy, 141 - 142. nci bazı fıkralarının Anayasaya açıkca aykırı olduğunu bildirmiştir.

«Toprak reformundan sözetmenin hatta, fuhşa izin vermeme fikrinin bile komünizm propagandası sayılabildiğini ortaokul, lise öğrencisinin kompozisyon dersinde Lenin'i Atatürk'le karşılaştırıp, Atatürk'ün daha üstün olduğunu belirtmesinin bile komünizm propagandası olarak görüldüğünü 1938 yılıyla 1966 yılı arasında 1000'in üstünde kişinin «komünizm propagandası» yapmak suçundan kovuşturmaya uğrayıp yollarına gidilebildiğini» ortaya koyduğunu ve sadece muhbirin iddialarına dayanarak mahkumiyetler verildiğini örnekler vererek açıklayan Aksoy, daha sonra sorulara cevap vermiştir.

Yabancı Sermaye Sorunu

Ali GANIOĞLU

Dış ülkelere borçlanırken özel sektöre izin verilirse, ölçünün elden kaçması eğilimi doğar. Aşırı borçlanmalar borcun toplam maliyetini yükseltir ve belki de mutsuzluğun artışını gidermek için extra borçlanmalar olur. Özel kesim, uluslararası sermaye piyasasında faiz haddi, ülkedeki yatırımların faydasına eşit olduğu sürece borçlanmıya devam edebilir bu da borçlu ülke için istenmez durumlar yaratır. Özel kesimin aşırı borçlanmasına karşı en etken çare, borçlanan yabancı sermayenin gelirlerinden vergi almaktır.»

Yukarıya aldığımız deyimler, Massachusetts (M.IT.) üniversitesi Teknoloji bölümünün yayınlanan bir araştırmasından alınmıştır. Pranab K. Bardhan tarafından «En uygun dış borçlar» konulu yapılan araştırma, özellikle gelişmekte olan ülkelerin borçlanma eğilimlerine yeni bir ışık tutmaktadır. Yazarın bütün iktisat ve matematik hünerine rağmen, aşırı dış borçlanmaların bu ülkelerde özel kesim kanalıyla olacağı sandığı görülür. Oysa ki dengesini bulamamış ülkelerde aşırı dış borç dramı, çoğunlukla kamu tarafından oynanmaktadır.

Ulusal çıkarları gözetemiyen kamu, iktisadi kalkınmada dış borçları bir kurtuluş yolu olarak görür. Başa geçen kadro, yabancı sermaye, dış borç, teknik yardım, proje kredisi gibi imkânlar karşısında son derece yumuşak başlıdır. Bunları sağlamak ta beceri gösterenlere ikbal kapıları ardına kadar açılır. Yurdun kamu yararı, ilerki yıllara ait mutluluğu, hattâ gururu ve haysiyeti bile dış para uğruna ihmale uğrar. Tediye blançosu açığını kapama çareleri, ihracata dönük üretim, ithalâtı ikame eden yatırımlar kanalının dışında, kapı kapı dış kredi müesseselerini dolaşmakla aranır. İhracata dönük bir üretim, ithalâtı ikame eden yatırım, sanayileşmek demek olduğundan, kimse tarafından benimsenmez. Dış borç sağlamak için zaten kesinlikle sanayileşmekten bahsetmemek, ihracata dönük üretimden söz etmemek gerekir. Aksi halde konsorsyumdan va da Dünya Bankasından kredi alınamaz. Bu kurumlar, Türkiye'nin sanayileşmemesi şartı ile kredi verirler. Sanayileşmeyince de dış borç ve kredilere daima muhtaç hale gelirsiniz.

Yabancı sermaye hareketi ilk defa Türkiye'de 1951 yılında başlamıştır. 1954 yılına kadar yılda 8 ve 10 milyon dolar civarında idi. 1956 da 2 mil yon dolara kadar azalmış 1958 de tekrar 8 milyon dolara yükselmiştir. Bu gün Yabancı Sermaye hareketi 25 — 30 milyon dolar civarında oynar. Nedir bu miktar? Bu miktar, tediye blançosundaki sermaye hareketinin sadece yüzde 9 u ve toplam yatırımların da yüzde 2,5'u kadardır. 12 yılda 1951 — 1963 yılları arasında 256 yabancı sermaye teklifi olmuş, bunlar kabul işlemi görmüş, fakat sadece 103 tanesi gerçekleşmiştir. Bu 12 yılda memleketimize giren yabancı sermaye tutarı ise sadece 1 milyar 576 milyon liradır. (1)

Acaba yabancı sermaye ile kurulan şirketler Türkiye'de hangi sektörlere rağbet etmektedir. Aşağıdaki tablo çok iyi bir fikir vermektedir. Toplam sermayenin yüzde 30,3 oranında tercih ettiği sektör, Metal dışı sanayi sektörü iken, yabancı sermayenin payı bu sektörde sadece yüzde 2.3 dür. Demek oluyor ki yabancı kaynak bu sektörü kendisi için cazip görmemektedir. Yabancı kaynağın en cazip gördüğü sektör, lâstik sektörüdür. Yabancı para, Türkiyede lâstik işi yapmayı çok tatlı buluyor anlaşılan. Makine imalâtı sanayiine ise hiç iltifat etmiyor.

Tablo 1. Yabancı Sermaye şirketlerinin yatırımlarının sektörlere göre bölüşümü

Sektörün Adı	Toplam Sermaye Dağılımı %	Yabancı Sermaye Kısmının Dağılımı %
Tarım	0,1	0.5
Madencilik	1.5	3.0
Gıda	6.0	10.3
Tekstil sanayii	0.2	0.2
Kimya Sanayi	6.1	11.4
Lâstik Sanayi	22.5	30.6
Metal dışı sanayi	30.3	2.3
Madeni eşya	6.1	7.1
Makina imalâtı	1.4	2.9
Elektrik cihazları	9.3	11.6
Taşıt montajı	6.4	3.2
Turizm	1.2	2.3
Hizmetler	8.7	15.0
Toplam .	100.0	100.0

Böyledir zaten. Gelişmiş ülkenin sermayesi, gelişmemiş ülkelerde makine imalâtı sanayiinden hoşlanmaz.

Devlet Plânlama Teşkilâtının 1964 yılında yabancı sermaye şirketleri arasında yaptığı bir anket çok ilgi çekicidir. Anket kapsamına giren 38 firmanın toplam sermayesi ne kadarmış biliyor musunuz. 379 milyon 362 bin lira. Bu firmalar Türk bankalarınca açılan krediler toplamı ise 440 milyon 870 bin lira. Şimdi beraber şaşıralım. Kim kimi finanse ediyor. Yabancı sermaye giriyor ama kendisini biz finanse ediyoruz. Çünkü 879 milyon liranın sadece 216 milyon lirası yabancı sermaye. Yani bizim banka kredisinin yarısından az.

Yabancı Sermaye ithali yoluyla iktisadi kalkınmasını hızlandırmış memleketler de mevcuttur. Bunların başında Almanya ve sonra da Yunanistan gelir. Fakat bunların hiçbiri, bu işi «borca muhtaç» patolojisi için de yapmamıştır. Aksine dış borca ve yabancı sermayeye akıllıca meydan okuyarak başarmıştır. Dış borç ve Yabancı Sermaye bir karşılıklı menfaat çatışması ve menfaat muvazenesi meselesidir. Yabancı Sermaye ithali yahut dış borç temini zorunluğunda olan ülkeler, kendi ulusal çıkarlarını düşünerek, borç vermekte âdeta yarışan gelişmiş ülkelerin bulunduğunu unutmamalıdır. Bütün az gelişmiş ülkeler bir an için kendi aralarında anlaşarak, borç almamaya ve yurtlarına yabancı sermayeyi sokmamaya karar verseler, acaba gelişmiş ülkeler durumu nice olur! Stokları artar, fiyatları düşer, deflâsyonun pençesinde, iktisadi krize yuvarlanarak, borç verecek ülke aramıya başlarlar.

Ulusal çıkar bilincine erişmiş bir iktidar, yabancı sermayeye kumanda etmesini bilen bir iktidardır. Şimdi dış borç açısından bizdeki durumu gelinız birlikte tablo 2 den inceliyelim. Meselâ 1962 yılında 178 milyon dolar kredi alınmış, bunun 33 milyon doları dış borçların faizlerini, 97 milyon doları da taksit ödemelerinde kullanılmıştır. Yani alınan 178 milyon dolarlık kredinin 130 milyon doları Türkiye toprakları ile tanışma şerefine nail olmadan, dışarda mahsup işlemine tâbi tutulmakta ancak yüzde 30'u yurt içinde kullanılmaktadır. 1963 de durum biraz iyileşir. Alınan 266 milyon doların yüzde 46 sından istifade edilmiştir. 1965 de bu oran yüzde 16 dır. Yani 226 milyon dolar borç alınmış bunun hemen yüzde 84'ü eski borçların faiz ve taksitlerini ödemede kullanılmıştır. Yakın bir gelecekte ülkemiz, borç ödemek için borçlanmak zorunluğunda kalacak ve o zaman asıl kötüsü ne sanayileşmekten, iktisadi bağımsızlıktan bahsetmek imkânı kalmıyacaktır.

Bugün memleketimizin ekonomisi öyle bir duruma gelmiştir ki dış borcun şartları üzerinde fikir yormak, ulusal çıkarlara göre karar vermek hiçbir sorumluyu ilgilendirmemektedir. İsabetsiz borçlanma politikası yüzünden bu hale düştük. Şimdi soruyoruz: Bu işin sonu nereye varacak? Kim artık yeter diyecek.

Tablo 2. Dış Borçların Durumu ve Kullanım Oranı.

	1962	1963	1964	1965	1966
Dış borcun faizleri	33	31	31	30	33
Dış borç taksitleri	97	114	110	161	149
Toplam Geri Ödeme	130	141	141	191	182
Alınan Dış Kredi	178	266	181	226	260
Kredinin Kullanım Oranı	%30	%47	%22	%16	%29

(1) DPT. Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları Şubat 1964.

Sosyalist eylem sorunu

SADUN AREN

> Memleketin içinde bulunduğu şartlara göre eylemin hızını tayin etmek gerekir. Ancak bu işin doğru olarak yapılabilmesi ve karar mevkiindeki kimselerin mizaç özelliklerinin etkisini azaltabilmek için, partinin üst kademelerinin tabanla ve partinin bütününün de halkla sıkı temas halinde olması gereklidir. Bu sağlandığı takdirde, ne emekçi halkın fazla önüne sıçrayarak, ne de hele gerisinde kalınarak ondan kopmak ve yozlaşmak tehlikesi bahis konusu olmaz.

I.

Sosyalizm, bilindiği gibi, ancak sanayileşmiş toplumlarda tam olarak gerçekleşebilir. Oysa Türkiye henüz sanayileşmemiş bir memlekettir. Bundan ötürü Türkiye'de sosyalizm, sosyalist bir partinin iktidara geçmesiyle hemen gerçekleşmiş olmayacaktır. Bu iktidarın büyük gayretler sarfederek memleketi sosyalist biçimde sanayileştirip kalkındırarak sosyalizmi kademe kademe gerçekleştirmesi gereklidir.

Meseleye bu yönüyle bakınca, sosyalist eylemi, sosyalizm için mücadeleyi iki büyük safhaya ayırmak mümkündür ve gereklidir. Biri iktidardan evvelki yani muhalefet safhası, diğeri iktidardan sonraki safha. Bu iki safha arasındaki bir yandan farklılığı diğer yandan da organik bağlantı ve devamlılığı daima ve açık bir şekilde hatırda tutmak lâzımdır. Çünkü insanlar çok defa, sosyalist partinin iktidara geçmesi anından itibaren sosyalizmin bütün unsurları ile gerçekleşeceğini düşünmek eğilimi ve yanılgısı içindedirler. Bu yanılgının somut belirtisi bütün meselenin iktidara geçmekten ibaret olduğu, sosyalist eylemin ve sosyalizm için mücadelenin bu noktada bitmiş olacağı düşüncesidir. Oysa, yukarda da belirtmiş olduğumuz gibi, iktidara geçmek sosyalist uygulamanın sadece başlangıç noktasıdır. Sosyalizm bu andan sonra emekçi halkın rızası ve aktif elbirliği ile gerçekleştirilecektir. İşte bunun içindir ki, bahis konusu iki safhayı birbirinden ayırmak ve muhalefet safhasında hem emekçi halkı hem de onun öncüsü durumunda olan partiyi iktidar safhasının görevlerini başaracak şekilde hazırlamak lâzımdır.

II.

Sosyalizmi emekçi halk kuracağına göre, sosyalist eylem de emekçi halkı sosyalist bilince ulaştırmak ve siyasi iktidar için örgütlemek amacıyla çaba sarfetmek demektir.

Sosyalist eylemin temelini ideolojik mücadele teşkil eder. Çünkü insanlar kendiliklerinden, yalnız kendi hayat tecrübelerine dayanarak ancak sınıf bilincine ulaşabilirler ve gene ancak sınıfların ekonomik çıkarları için mücadele ederler. Örneğin, işçilerin ücretlerini artırmak ve diğer iş şartlarını iyileştirmek için topluca ve sendikaları vasıtasıyla yaptıkları mücadeleler bir sınıf mücadelesidir ama sosyalist mücadele değildir. Çünkü bu mücadelelerin amacı kapitalizmi değiştirip yerine sosyalizmi kurmak değil, fakat kapitalist düzen içinde milli gelirdeki paylarını artırmak (ücretlerini yükseltmek) ve diğer çalışma şartlarını iyileştirmektir. Aynı şekilde, topraksız ya da az topraklı köylülerin yürüyüşler, mitingler yapmaları da bir sınıf mücadelesidir ama sosyalist mücadele değildir. Çünkü bunların da amacı kapitalist düzeni değiştirmek değil, fakat bu düzen içinde ekonomik durumlarını iyileştirmektir. Sosyalist bilinç ve sosyalist mücadele, basit sınıf bilincinin ve ona dayanan ekonomik mücadelenin daha ötesindedir.

Gerçekten sosyalizm sanayileşmenin doğal bir sonucu olarak meydana çıkmış olan bilimsel bir dünya görüşü, bir toplum sistemidir. Sosyalizmin ne olduğunu anlamak için, diğer bilimleri de anlamak için olduğu gibi, özel bir çaba sarfetmek ve onu öğrenmek lâzımdır. Diğer bir deyimle, nasılki sadece ayın, güneşin ve yıldızların hareketlerini gözlemlemek bizi astronomi bilgini yapmazsa, aynı şekilde sadece ekonomik sınıf mücadelesi yapmak da bizi otomatik olarak sosyalist mücadeleye götürmez.

Ancak bu sözlerimizden emekçi halkın sadece ekonomik amaçla olan sınıf mücadelesi yapmasının gereksiz olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Çünkü tam tersine, emekçi halk sosyalist bilince sınıf bilincinden geçerek varır. Ekonomik sınıf bilinci sosyalist bilincin temelidir. O olmadıkça sosyalist bilincin sözü bile edilemez. İdeolojik mücadelenin rolü, emekçi halkın sınıf bilincini sosyalist bilince yükseltmektir. Ama ideolojik mücadelenin rolü bundan ibaret değildir. Küçük burjuva sınıfının kapitalist ideolojinin hakimiyetinden kurtarılması da ideolojik mücadelenin amaçlarındandır.

III.

Sosyalist eylemin diğer unsuru emekçi halkın örgütlenmesidir. Sosyalist mücadele siyasi bir mücadele, yani iktidar mücadelesi olduğu için, örgütlenmenin parti şeklinde olması zorunludur. İktidar mücadelesi yapmaya elverişli olmayan sendika, dernek, kooperatif gibi örgüt biçimleri tek başlarına bir mana ifade etmezler. Bunlar siyasi örgütü, yani partiyi destekledikleri ölçüde sosyalist iktidar mücadelesine katılmış olurlar ve mana kazanırlar. Çünkü açıktır ki iktidara yönelmemiş olan bir sosyalist mücadelenin hiçbir anlamı yoktur, böyle bir mücadeleye sosyalist mücadele denmez.

Sosyalist partinin halkla irtibatlı, sağlam ve güçlü bir örgüte dayanması zorunluluğu sosyalizmin mahiyetinden doğmaktadır. Sosyalizm mevcut düzende köklü dönüşümler yapılmasını gerektirir. Örneğin bir toprak reformu yapılacaktır, küçük müstahsil kooperatifleştirilecektir, dış ticaret devletleştirilecektir ve böyle. Oysa bunlar sadece parlementodan kanun çıkarmakla gerçekleşiverecek çeşitten işler değildir. Bazı kimselerin bu işlere sahip çıkması, öncülük etmesi, güçlükleri göğüslemesi ve etrafındakileri şevke getirip sürüklemesi lâzımdır. Aksi halde Meclisten çıkarılan kanunlar kağıt üzerinde kalırlar. Kısacası sosyalizm yalnız Büyük Millet Meclisi' ne değil halk içine de girmek ve halk ile Meclis arasında tam bir ahenk ve anlayış sağlamak zorundadır.

Diğer partiler, yani bu düzenin partileri için böyle bir zorunluk yoktur. Çünkü düzende hiçbir önemli değişiklik yapacak değillerdir ki, halkın aktif desteğini sağlamak gereğini duysunlar. Onlar için sadece Mecliste çoğunluğu almak yeterlidir. Bundan ötürü, bu partilerin örgütleri sadece seçimlere girmenin bir vasıtası olarak önemlidir ve sadece seçimden seçime faaliyet gösterirler. Oysa sosyalist partinin örgütü devamlı olarak faaliyet göstermek zorundadır.

IV.

Birçok defalar ve birçok kimseler tarafından belirtilmiş olduğu gibi, Türkiye İşçi Partisi sosyalist kimliğini kabul ettirme mücadelesini tamamlamış ve bir süredir örgütlenmeyi ön plana almak durumuna gelmiştir. Son sırada da Parti içinde çıkmış olan ve mahiyetini geçen sayıdaki yazımızda anlatmağa çalıştığımız teorik ihtilafın, kısa zamanda parti içi demokrasi, parti içi eğitim ve örgütlenme konularındaki şikayetleri de kapsayacak bir şekilde genişlemesi bu yargıyı doğrulamaktadır. Hiç kuşku yoktur ki, önümüzdeki devrenin temel eylemi Partinin örgütünü geliştirmek ve çeşitli kuruluş ve organları arasında ahenkli çalışmayı ve sıkı bir işbirliğini sağlamaktır.

V.

Son olarak sosyalist eylemin temposu, çalışma hızı üzerinde durmak isteriz. Gerçekten mesele sadece doğru yol üzerinde olmak değildir. Bu yol üzerindeki hareketin hızı da önemlidir. Hatta çok defa bu hızın derecesi temel bir ihtilaf konusu olabilir.

Şüphesiz ki bu konuda objektif bir ölçü koymağa imkan yoktur. Memleketin içinde bulunduğu şartlara göre eylemin hızını tayin etmek gerekir. Ancak bu işin doğru olarak yapılabilmesi ve karar mevkiindeki kimselerin mizaç özelliklerinin etkisini azaltabilmek için, Partinin üst kademelerinin tabanla ve Partinin bütününün de halkla sıkı temas halinde olması gereklidir. Bu sağlandığı taktirde, ne emekçi halkın fazla önüne sıçrayarak, ne de hele gerisinde kalınarak ondan kopmak ve yozlaşmak tehlikesi bahis konusu olmaz.

Bu böyle olmakla, yani halktan kopmamak esas olmakla beraber tam halkın yürüyüş temposuna ayak uydurmak ta söz konusu değildir. Sosyalist eylem, toplumun doğal ve kendiliğinden olan gelişmesini bilinçli olarak hızlandırmak demektir. Yani parti halkın kopmayacak kadar önünde gidecek ve onun kendiliğinden olan gelişmesine ilave bir hız ve yön verecektir.

Sosyalist Hareketin Sorunları: 2

Behice Boran

Tip.'in iç çelişkileri

Dünyada iç mücadelelere ve çekişmelere meydan vermeden yürümüş hiç bir işçi sınıfı hareketi yoktur. Sosyalist hareketi yoktur. Sosyalist hareket hem dış çevre ve güçlerle, hem de içten mücadeleler vererek oluşup gelişir. Türkiye'deki sosyalist hareket buna istisna teşkil etmemiştir, edemezdi.

Geçen yazımda TİP'in sosyal sınıf bileşiminin (terekkübünün) etkilerine işaret etmiş ve buna, sık sık seçimlere girme ve seçimleri kazanma gereğinin etkisi de eklenince, partinin nasıl emekçi kitleleri eğitip, örgütleyip onların bilinçli oylarını alma amacından daha kolay oy toplama yollarına doğru itelendiğini göstermeğe çalışmıştım. Bu, teşkilât — kadrolarını— yetiştirme kolay — ve çok oy— toplama çelişkisi olarak belirmiştir. Mesele, bir sosyalist parti için, bu ikisi arasında var olması, yaratılması gerekli karşılıklı ilişkiyi doğru teşhis edip, doğru nitelendirmek ve doğru uygulamalara geçmektir.

TİP. in büyümesi bir yandan örgütün Anadolu'da yayılması ve emekçi köylü kitlelerin partiye artan bir ilgi göstermesi şeklinde olurken, bir yandan da TİP büyük merkezlerde aydın kadrolar kazanmıştır. Özellikle İstanbul ve Ankara'da üniversite öğretim üyeleri arasında Partiye ilgi ve üye olma durumu gelişmiştir. Çok önemli bir gelişme de bütün Türkiye üniversitelerinde sosyalist öğrenci hareketlerinin oluşması, büyük kısmının TİP paraleline girerek yanı güçler örgütlenmesidir. Parti yapısında işçi sınıfından ziyade küçük burjuva eğiliminden tam kurtulamamış emekçi kitleler kısmının ağır basması partiyi oy toplama amacına doğru, üst yapı sorunlarını ön plâna alan romantik bir halkçılık politikasına doğru çekerken, kentli aydınların ve yüksek öğretim gençliğinin etkisi de daha bilinçli ve mücadeleci kadro yetiştirme amacına doğru çekmektedir. Bu eğitim ve kadro sorununun da olumsuz ve olumlu yanları vardır.

Bir kısım aydınlar ve gençlik eğitim deyince az çok okul öğretimine benzer bir eğitim faaliyeti kastetmektedirler. Bir taraftan fesefe, sosyoloji iktisat vb. konularda kurslar, konferanslar, seminerler düzenlenmesi, öbür yandan küçük okuma grupları meydana getirilerek sosyalist kitapları okunması, tartışılması düşünülüyor. Bu çeşit parti —içi eğitim daha ziyade parti dışındaki sosyalist çevrelerde yaygındır, ama parti içinde de böyle düşünenler vardır. TİP bu çeşit bir eğitim anlayışına ve faaliyetine iltifat etmedi. Bir kez böyle bir eğitim için parti maddi imkânlara sahip değildi. Kurslar konferanslar ancak İstanbul ve Ankara'da yapılabilirdi ve kısmen de yapılıyordu. Felsefe ve sosyal bilim dallarında sosyalist teoriyi verebilmek için belli kitapları izleyip anlatmak yeterli değildi; bu konulara gerçekten hâkim Türkiye'nin tarihsel doğrultusunu ve şartlarını iyi bilen öğrenci ve eğiticilere ihtiyaç vardı. Birden formel «kitabi» bir eğitime geçmek, iyi hazmedilmemiş bir takım teorik formüllerin ezberlenmesinden tekrarından ileri gitmiyen bir sonuç verebilirdi. Bunu söylemek, bir «kitap düşmanlığı» değildir. Sorun, kitapların ne zaman, nerede ve nasıl kullanılabileceği sorunudur.

Parti içi eğitimi okul biçimi bir eğitim olarak düşünmekten çok önce, eylem içinde ve eyleme ilişkin bir eğitim olarak düşünmek ve uygulamak gerekiyordu. Partinin bir eylem, bir politik mücadele aracı olması bunu gerektirdiği gibi sosyalizmde teori ile pratiğin birbirinden ayrılmayışı, birlikte oluştuğu ilkesi ve modern pedagojinin öğretim usulleri de bunu gösteriyordu. Öğretim sürecinde öğrenenin ilgisi ön şart ve başlangıç noktasıdır. Öğretim, öğrenenin ilgilendiği veya ilgisinin uyandırıldığı somut ve özelden soyut ve genele, mahalli ve aktüel olanlardan yurt çapında, dünya çapında ve daha uzun vadeli sorunlara doğru geliştirilir. Parti içi eğitimin bu safhasında Parti programı ve çeşitli konularda Parti görüşlerini belirten yüksek organlar kararları, bildiriler, demeç özetleri öğretim malzemesini teşkil eder; mahalli sorunlar, yurt ve dünya sorunları bunlar ışığında incelenir, değerlendirilir. Teşkilât kademelerinin çalışmalarında karşılaştıkları sorunları ele almak, aydınlatmak ve alt kademelerin bu sorunları ve pratik tecrübeleri ışığında Partinin örgütlenme politikasını tesbit etmekte başta gelen bir ödevdir.

Sosyal bilim dalları üzerinde kurslar vb. eğitim uygulamaları ancak daha uyanık, teorik konulara daha yatkın, yetişmiş elemanlara verilir. Parti dışındaki emekçi kitlelerin eğitilip bilinçlendirilmesi ise, onların sorun ve ihtiyaçlarına sosyalist açıdan doğru formüle edilmiş, geçerli çözüm yollarını sınıf açısından ortaya koyup öğretmekle olur.

Bugünkü anlaşmazlığın altında eğitim konusundaki bu çelişki de yatmaktadır. Parti programını, yayınlarını vb. eğitim aracı olarak küçümsemek eğilimi vardır; eğitim üzerinde ısrarla duranlar arasında Partiyi herşeyden önce bir kadro partisi olarak düşünenler ve seçimlerde oy kazanmayı fazla küçümsiyenler görülmektedir. Oysa Parti hem, işçi — emekçi sınıf ve tabakaların birleşik hareketini temsil etmesi, kitleleri bilinçlendirip politik bir güç haline getirmeyi amaç edinmesi, ve seçimlerle iktidara gelmeyi öngörmesi bakımından da bir kitle partisidir, hem de bu iş ancak teşkilât kadrolarının etkin, cesur, mücadeleci çalışmalarıyla gerçekleşebileceği kadrolara önem veren veya vermesi gereken bir partidir.

Seçimlerde alınan sonuçlardan memnun olmıyan Genel Başkan ve «partinin oyları» donmuştur diyen arkadaşları ise tıkanıklıkları giderici çareler aramakta ve çareyi «üst yapı» olgularına önem vermekte ve bunlara uygun, oyları TİP e akıtacak sihirli sloganlar bulmakta arıyorlar. Partinin oyları muntazam ve sağlam bir artış göstermektedir, ama kısa sürede ve kolayca iktidara ulaşmayı hayal edenlere bu yeterli gelmiyor; uzun vadeli sistemli, yorucu örgütlenme ve örgütü yetiştirme çabaları yerine işin kolayına kaçmıya yöneliyorlar. Oy kaygısından doğan davranışlarını teorik bakımdan «bilim» açısından haklı göstermek için de alt yapı — üst yapı ilişkilerine dair bir takım bulanık görüşleri «modern sosyalizm» adına bilimsel hakikatler olarak ileri sürüyorlar. Alt — üst yapı (ekonomik sistem — sosyal politik müesseseler, ideolojiler) ilişkisini çok basitleştirilmiş, şematik formüllerle izah etmenin yeterli ve geçerli olmadığı doğrudur. Bugün bu sorunun Batıda sosyalist teori alanında, son dönemin pratikteki sonuçları, olayların gelişmesi ışığında tartışıldığı, sosyalist teorinin gerçek olguları kapsıyacak şekilde geliştirilmiye çalışıldığı doğrudur. Ama sorun henüz çözülmüş ve kesin sonuca bağlanmış değildir. Ve bu tartışmalarda her ileri sürülen görüşü — bu görüşün sahibi ne kadar ünlü kişi de olsa — mutlaka doğru olarak kabul edilmez. Hele sorun Türkiye'de enine boyuna incelenip tartışılmadan, Türkiye'nin gerçekleri etraflıca incelenmeden, «temel çelişki zamanla tâli çelişki haline, tâli çelişki de temel çelişki haline gelir» veya «bir toplumun özel şartlarına göre temel çelişkinin özünde dahi tâli bir çelişki belirebilir» veya «üst yapı temel yapıyı üstten belirler ve Türkiye'de bugün üst yapı çelişkileri ağır basmaktadır, ön plândadır» gibi hükümlere kestirmeden varmak çabası doğru değildir. İyice pişirilip kotarılmamış bu çeşit kişisel görüşleri III. kongrenin son gününde acele kaleme alıp karar teklifi olarak kongreye sunmak ve yaygaraya getirip oylatmak ne bilimle, ne sosyalist dürüstlükle bağdaşmaz. Ve bunlar artık kongre kararlarıdır her partili bunlara uymıya mecburdur sözü kimseyi bağlamaz. Kaldı ki, üst yapı sorunlarına bu şekilde sınırsız yeşil ışık yakmak çok zararlı sonuçlar verebilir, hattâ partiyi güç durumlara sokabilir. Artık her türlü demagojiye kapı açıktır; böyle «teorik» ve «bilimsel» bir yeşil ışık yakıldı mı merkezden alt kademelerdeki parti propagandalarında nerelere kadar gidilebildiğini kontrol etmek, zaptü rapte almak istense de mümkün olmaz.

Bir toplumda belli bir zaman noktasında, belli bir dönemde üst yapı çelişkileri ve sorunları ne kadar günün konusu (aktüel) hale gelse, temel çelişkiye öneminden birşey kaybettirmez çünkü üst yapı çelişkilerini kendi başlarına —temel çelişkiyi bir yana veya ikinci plâna bırakarak — ele alıp sosyalizm doğrultusunda bir çözüme kavuşturmak, veya bir çözüm yoluna sokmak mümkün değildir. Bir çelişkinin «temel» oluşunun nedeni de budur zaten, diğer çelişkilerin sosyalizm doğrultusunda çözümünün buna bağlı oluşudur. Ama bunu söylemek, diğer çelişkileri (tali çelişkileri, üst yapı çelişkilerini) ihmal ederek veya önem vermiyerek, sadece temel çelişki üzerinde çalışarak toplumsal düzen sorunu çözülür demek de değildir. Şimdiye kadar üst yapı sorunları, etkileri ihmal edildi diye dikkati ve çalışmaları bu yöne teksif ederek bu sefer de temel çelişkiyi ihmal etmek yönünde bir yanlış yola düşmek olmaz; alt yapı — üst yapı ilişkilerini gerek genel ve gerek teorik düzeyde, gerekse somut bir toplumda somut olarak tesbit edip sorunları açıklığa kavuşturmak gerekir. Sadun Aren'in TÜM'ün geçen sayısındaki yazısında işaret ettiği gibi, üst yapı ile ilgili bir takım sorunların sosyalizm doğrultusunda olmıyan çözüm şekilleri de vardır. Bunlar kısmi ve yüzeysel çözümlerdir, sorunları temelden çözmez; ama halk kitlelerinin bugünkü ideolojik durumunda daha kolay anlaşılır çözüm yollarıdır. Sosyalistlerin görevi işin kolayına kaçmak değil, üst yapı sorunlarının alt yapı ile, sınıf ilişkileriyle bağlantısını kurarak kitleleri sınıf bilincine vardırmak ve onları, sınıf ilişkileri düzeninin değiştirilmesiyle ancak diğer bütün sorunların tam ve kesin çözüme kavuşturulabileceğine inandırmaktır. Emekçi kitleleri bilinçlendirmek budur ve bilinçli oylar ancak böyle elde edilebilir.

Bir sömürü düzenini ayakta tutan husus, sadece, sömürücü sınıfların ekonomik ve politik bakımından güçlü ve egemen oluşu, ceza kanunları ve polis aracıyle sömürülen sınıfları baskı ve kontrol altında tutuşu değildir. Mevcut düzeni haklı, hiç değilse tabii ve normal bir düzen gösteren fikir ve inançların — egemen sınıflar ideolojisinin — sömürülen sınıflarca da kabul edilmesidir asıl düzeni ayakta tutan. Sömürülen sınıflar egemen sınıfların ideolojisinden koptukları, mevcut düzenin dayandığı fikirlerin, inançların, sosyal değerlerin yanlış, haksız, geçersiz olduklarını anladıkları zaman düzenin temelleri sarsılır ve cezai müeyyideler, polis baskısı yetmez olur sosyal değişme sürecini önlemiye. Bu nedenle de, sosyalist propaganda da halk kitlelerinin bugünkü ideolojik durumunu dikkate almak gereklidir, ama amaç bu duruma pasif bir şekilde uymak, nabza göre şerbet vermek değil, sistemli ve örgütlü çalışma ile kafaların bugünkü düzenden yana şartlandırılmış durumunu değiştirmektir. Bilinçlendirme bu demektir. Emekçi kitlelerin bugünkü düşünüş tarzını, inandığı sosyal değerleri ve şikâyet ettiği somut sorunları dikkate almadan, halkla bugünkü bilinç veya bilinçsizlik durumunda temas ve bağlantı kurmadan, soyut bir sosyalizm propagandası (örneğin, sömürünün, artık değerin, sosyal sınıf kavramının anlatılması gibi) ne kadar verimsiz, kısır, halkı partiden uzaklaştırıcı olursa, bugünkü durumuna pasif şekilde uymak, halkla hayır neşir olarak onu kendi durumunun temel nedenlerinin ve sınıf mensubiyetinin bilincine vardırmıyan bir çalışma da — kısa vadede oy getirse bile— Türkiye'nin sosyalizm doğrultusuna sokulması bakımından aynı derecede kısır ve olumsuz olur.

Üst yapı sorunlarına verilecek ağırlık ve üst yapının alt yapıyla karşılıklı ilişkisi ve etkileşimesi sorunu, Doğu ve Güney Doğu illeri durumunun izahı ve değerlendirilmesi konusunda özellikle önem kazanmaktadır. Bu bölgede yerli bir burjuvazi ve küçük burjuva aydın tabaka gelişmektedir. Yeni kuşak ağa çocukları da yüksek tahsil görüp serbest mesleklere, politikaya girmektedir. Doğunun geri kalmışlığını, yoksulluğunu üst yapı faktörleriyle izah etmek, buraların halkı Türkçeden gayri diller konuştukları, etnik ayrılıklar gösterdikleri için gelmiş geçmiş ve bugünkü iktidarlarca kasten ihmal edilmiş olmasıyla izah etmek kitlelerce daah kolay anlaşılır ve inanılır bir izah tarzıdır. Doğu'da idarenin ve polis, jandarma baskısının daha şiddetli oluşu, halkın konuştuğu dilden dolayı horlanıp ters muamele görmesi de bu izah tarzını doğrular deliller olarak görülmekte ve gösterilmektedir. Sosyalist izah şekli, yani bütün bu sorunların ve durumların temelinde kapkaççı kapitalist düzenin, sosyal sınıf ilişkilerinin yattığını; Anayasanın uyarınca herkese dil, din, ırk, vb. farklar gözetilmeksizin eşit muamelenin, herkese maddi ve mânevi kişiliğini geliştirme imkânlarının ancak sosyalist bir düzende sağlanabileceğini anlatmak ise çok daha zordur. Bundan dolayı sosyalistler, yukarıdaki birinci tezi benimseyip yayan Doğulu burjuva politikacılarının karşısında, halkı kazanmak bakımından, elverişsiz bir durumda kalmaktadırlar. Üst yapı sorunlarını ön plâna almak politikası, ister istemez, bazı kafalarda, önce Doğu sorunu sonra sosyalizm mi; önce sosyalizm sonra Doğu sorunu mu? sorunu yaratacaktır.

Doğu ve Güneydoğu illeri sorununun, sadece ekonomik ve sosyal gelişmede, bu illerin diğer bölgelerden daha geri kalmış olmaları sorunu olmadığı ortada bir de etnik sorun olduğu aşikârdır. İktidarlar, egemen sınıflar ve onların sözcüleri ve basın doğu sorununu memleket kamu oyuna duyurmamakta ve durumu baskı usulleriyle idare etmekte ısrar etmişlerdir. Oysa sorunlar, deve kuşu gibi başımızı kuma gömüp görmemezlikten gelerek çözülemez. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında ve bugünkü Anayasamızın hükümleri muvacehesinde, Türkçe'den başka dil konuşan, sosyolojik özellikler gösteren milyonlarca insanın millet topluluğu içinde ikinci dereceden bir vurttaşlar grubuymuş gibi muamele görmeyi demokratik hak ve hürriyetlerden eşitçe yararlanmaktan engellenmeyi kabul edemiyeceklerini anlamak gerekir.

Gerçekçi ve milletin ve yurdun bütünlüğü koruyucu bir politika bu anlayışı göstermeyi zorunlu kılar. Modern devlet anlayışı ve Anayasamızın Türk'ü tanımlaması da bunu gerektirir. Bugüne kadar iktidarların izliye geldikleri, objektif gerçeklere aykırı, ters politikada ısrar etmek —hele memleketimizin dunya çapında zıt kuvvetlerin çarpıştığı bir bölgede bulunuşu da göz önünde tutulunca — Türkiye'nin başına beklenmedik ağrılar gelebilir.

Bizim kesin görüşümüz şudur ki, Doğu sorunu gerek ekonomik gerekse sosyal — etnik yönü ile ancak sosyalist düzende çözüme kavuşur ve bütün yurttaşlar dil, din, mezhep, ırk ve cinsiyet ayırımı yapılmaksızın demokratik eşitlik ve özgürlüklere kavuşur, maddi ve mânevi kişiliklerini geliştirmek imkânlarına sahip olur. Aksini düşünmek, işçi — emekçi sınıf ve tabakaların egemen sınıflar karşısında gücünü bölmek ve Doğudaki emekçi halkın kaderini mahalli burjuva ve küçük burjuva aydınların, politikacıların politik ihtiraslarına feda etmek olur. Sosyalizm ve sosyalistler her türlü sömürüye, baskı ve şiddet usullerine karşıdırlar, ama sosyalist hareket içinde bölücü küçük — burjuva — milliyetçiliği eğilimlerine de aynı derecede karşı çıkarlar.

Geçen yazımızda TİP in kuruluşundaki bir zaafa işaret etmiş, partinin bir grup işçi — sendikacı tarafından kurulduğunu, ama sosyalist niteliğini özellikle sosyalist aydınların yukarıdan aşağıya teşkilât kademelerinde yer almalarıyle kazandığı sosyalist bilince varmış teşkilât kadroları yetişmeden partinin yayılıp kitle partisi haline geldiğini anlatmıştık. Bu da iki yanlı bir çelişki yarattı partide. Bir yandan kurucu — sendikacıların bir kısmı partinin kurucusu olması partinin sahibi olmak anlamına aldılar ve parti kendi vesayetleri altındaymış gibi davrandılar. Hatta bazıları kendi şahıslarında işçi sınıfı temsilcisi sıfatını görüp işçi sınıfı adına parti kurullarını, aydınları denetlemek iddiaları öne sürdüler. Ama bu derece iddialı davranırken, kendilerini bu sekiz yıl süresinde birer sosyalist olarak yetiştirmiye parti çalışmalarına vakfetmiye pek önem vermediler. Esas işleri sendikacılıktı, ama sırf kurucu sendikacı oldukları için partide yüksek mevki ve denetim hakları olacaktı. Bu iddialar ve iddialı tavırlar elbette sendikacılara karşı olumsuz tepkiler yaratmakta gecikmedi.

Çelişkinin öbür yanı da sendikacılarla işçiler arasındaydı. Profesyonel sendikacılığın memleketimizde imtiyazlı, kendi şartlarımıza göre hayat seviyesi yüksek bir sendikacı kadrosu yaratması, sendika yönetimindeki aksaklıklar ve yöneticilerin burjuva sendikacılığı alışkanlıkları işçiler de sendikacılara karşı az çok bir güvensizlik ve hınç yaratmıştır. Ne var ki bu tepki, TİP li sendikacıların burjuva sendikacılığı etki ve usullerinden arınıp sosyalistliğe yaraşır nitelik kazanmalarını istemek ve gerçek işçi — sendikacının tanımlamasını tesbit etmek olacağına, profesyonel sendikacılığı toptan suçlamak veya sendikacıların işçi kesiminden değil de aydın kesiminden sayılmasını önermek şeklini alıyordu.

Ve nihayet TİP in bir bütün olarak, sosyalist bir örgüt ve hareket olarak kendi kendisiyle bir çelişkisi vardır. TİP., Türk toplumunun gelişmesinin son hedefi olarak sosyalist bir düzeni öngördüğü için Türkiye'nin tarihsel — sosyolojik bir zorunluk olarak ancak sosyalizme yönelmiş bir kalkınma yöntemiyle en kısa zamanda çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabileceğine inandığı için sosyalist bir partidir. Bu kalkınma yöntemini belirten programı bilimsel sosyalizmin koyduğu esaslara dayandığı için, yani üretim güçleriyle üretim ilişkileri düzeninin şimdiki durumundan hareketle bunların modern teknikle hızlı sanayileşme ve işçi - emekçilerin sömürüden kurtulması yönünde geliştirilmesini öngördüğü, bütün leşme ve işçi - emekçilerin söçi — emekci sınıflar açısından değerlendirdiği için sosyalist bir partidir. Bu toplumsal gelişmelerin ve değişmelerin işçi - emekci sınıfların örgütlenerek politik bir güç haline gelmesi, ve demokratik yoldan iktidarı ele almasıyla gerçekleşeceğine inandığı için sosyalist bir partidir. Ama iktidara geldiği zaman uygulayacağı programında belirtilen düzen tam bir sosyalist düzen değildir. Dış ticaretin, banka ve sigortacılığın kamulaştırılmasıyla genişletilmiş ve devlet kapitalizmi olmaktan çıkarılıp sosyalist bir muhteva kazandırılmış devlet sektörünün milli ekonomiye yön verdiği ve hakim olduğu planlı bir karma ekonomi düzenidir. Yapmayı öngördüğü ilk reform toprak reformudur; bu ise sosyalist değil burjuva nitelikte bir reform, toprakta küçük ve orta özel mülkiyeti güçlendirecek bir reformdur. Bu çelişikliğe bakıp, TİP'in sosyalist bir parti olduğunu ve emperyalizme karşı mücadelenin aynı zamanda sosyalizm için, yani sosyalist hareketi geliştirmek ve işçi - emekci sınıfların Partisini iktidara getirmek için bir mücadele olduğunu reddeden kişi ve çevreler çıkmaktadır ortaya. İşçi sınıfından gayri emekci sınıfların TİP'in sosyalist açıdan «tabanı» olup olmadığı tartışma konusu olmakta, ve fikir karışıklığına yol açmaktadır. Oysa, ilk bakışta garip bir yargı gibi görünse de, diyebiliriz ki, TİP, bilimsel sosyalizmi esas aldığı, sosyalist bir parti olduğu için iktidara geldiği zaman uygulamayı öngördüğü düzen tam bir sosyalist düzen değildir. Çünkü Türkiye gibi az gelişmiş sanayileşmemiş bir toplum birden tam bir sosyalist düzene geçemez! Böyle bir düzen, kademeli bir gelişme süreci içinde oluşturulabilir ancak. Bu durum çok önemli bir sorun ortaya çıkarmaktadır: TİP'in programı, sosyalizmi ve Türkiye şartlarını ve gereklerini çok iyi ve doğru bilen bir yönetim elinde sosyalizme götürecek bir eylem programıdır, ama bu yetenekleri haiz olmayan bir teşkilât kadrosunun yürüttüğü bir hareket, bu programla sosyalizm rotasından uzaklaşabilir sapabilir de.

SAPMANIN OLMAMASI ŞARTLARI

Böyle bir sapmanın olmaması için bazı şartların yerine getirilmesi zorunludur:

Birincisi, TİP hareketinin yeni bir aşamaya ulaştığını kabul etmek ve bunun gereklerini yerine getirmektir. TİP geçen yazımda açıklamaya çalıştığım gibi, memleket sathında yayılarak genişlemesine büyümüş, fakat bu sığ ve gevrek bir büyüme olmuştur. Şimdi, safları sıkıştırmak, merkezle iller, illerle ilçeler arasındaki bağları sıkılamak, teşkilat kadrolarını daha bilinçli, mücadeleci, sosyalist kadrolar haline getirmek. Partinin derinlemesine kök salmasını sağlamak dönemi gelmiştir. Son bir iki yıldır gerek para, gerekse eğitici kadro elemanı bakımından Parti ilk yıllara kıyasla daha fazla imkâna kavuşmuştur ve bu görevi tam gerektiği ve gönlün arzuladığı gibi başarmak durumuna gelmemişse de, hiç değilse bu ele alınış ve bir kısım illerden başlayıp genişleterek yerine getirebilmek durumuna gelmiştir. Oysa Parti liderliği, kısa vadede özellikle 1969'da oyları artırmak endişesiyle, işçi ve emekci kitlelerin zamanla kendiliklerinden sosyalist bilince kavuşacağı, sağduyu ve «tarihsel sezgi» ile sosyalizme geleceği, teşkilat kadroları aracılığı ile «dıştan» bilinçlendirmeye pek de lüzum olmadığı üst yapı sorunlarını ve halkın duygusal tutkularını işleyen propaganda ve sloganlarla («manevi sömürü» ve «hürriyetçi sosyalizm gibi) oy artışının başarılabileceği düşüncesine kaymıştır. 1967 ilk baharında, 1969 seçimlerine kadar merkezden yollanacak çeşitli ekiplerle memleketi ve mahalli teşkilatı dolaşmak kararı alındığı ve ilk ağızda dört ekip birden geziye çıkarıldığı halde sonra bu kararın uygulanması önce geçici olarak durdurulmuş ve bir daha da tekrarlanmamıştır. Merkez'in önce pratikte, sonra teoride bu gerileme ve gevşemesi bütün parti hareketinde bir durgunluğa yol açmıştır. Bu durumun mutlaka giderilmesi, merkezin aktif hale gelerek mahalli teşkilatla ve halkla yakın ilişki kurması gerekmektedir.

Yapılması gereken ikinci iş, programın yeniden ele alınıp TİP'in sosyalist bir parti olduğunun ve benimsediği kalkınma rotasının nasıl zamanla sosyalizme ulaştıracağının açıkça anlatılmasıdır. Bu arada Parti Bilim ve Araştırma Bürolar alt yapı - üst yapı ilişkilerini teorinin ve Türkiye'nin şartları ışığında incelemeli, ve bir rapor hazırlayıp yetkili organlara sunmalıdır.

Ancak bundan sonra yetkili yüksek organlar bir karara varabilirler. Ve bu kararlar sadece şeklen ve hukuken değil, fiilen bağlayıcı nitelikte olabilir.

Üçüncüsü, sosyalist ahlâk davranış ve normları (ölçüleri) Partinin ve Partililerin çalışma ve hareketlerinde kendini göstermelidir. Parti organlarında, kurul ve toplantılarında belli bir disiplin çerçevesi içinde ve art niyetsiz, ama açık ve kesin eleştirme ve tartışmalar yer almalı, küçük politika oyunlarına, taktiklerine müsaade etmiyen bir ortam yaratmaya çalışılmalıdır. Esnek ve dinamik ama birliği ve danışması bozmayan bir parti disiplini, ne itiraz etmek için itiraz hakkı tanıyan bir başıboşluk içinde, ne de usulüne uygun ve ilgili organlarda yapılmış eleştiri ve karşı çıkışları dahi bir «suikast» Partiyi bölme, sabote etme hareketi sayan dar bir zihniyet içinde gerçekleşebilir. Bu bakımdan Tüzük de yeniden ele alınmalı, parti içi demokrasiyi ve parti disiplinini açık seçik tanımlayan, nasıl gerçekleşeceğini belirten hükümler getirilmelidir. Merkezle alt kademelerin ilişkileri iki yönlü işleyecek biçimde düzenlenmelidir; merkezden giden, karar genelge, bülten vb. rine alt kademelerin ve partililerin tepkisi merkezce bilinmelidir.

TİP, sekiz yıllık gelişmesinde bu noktaya, yeni bir aşamaya geçme noktasına gelmiştir. Bugünkü durum, çalkantılar, bölünmeler doğurması yönüyle üzücü olmakla beraber, bir «büyüme buhranı» niteliğiyle hareketin sağlam, sıhhatli yanını ifade etmektedir. Alt kademeler teşkilat ve parti safları «Biz de varız» demişlerdir. Ve üst organdaki bir kısım yöneticiler bu tepkiyi kendi görüşleri de aynı doğrultuda olduğu için, dile getirmişlerdir. Üst organda dile gelen bir «muhalefet» neden birdenbire büyük ve uzlaşmaz bir kanatlara bölünme halini aldı? Çünkü organda bu karşı çıkış ilk defa meydana gelen yani, alışılmamış ve bunun için de şaşırtıcı bir olaydı. Olayı gerçek niteliğinde anlayıp bir çözüm yolu aramak yerine, hemen bunu art niyetli, Partiyi çökertici bir «komplo» hareketi olarak suçlamak ve buna katılanları tasfiye etmek yoluna sapıldı. Tasfiye edebilmek için de «muhalif»leri bizim memleketin ortamında geçerli ve ucuz politik suçlamalarla köşeye sıkıştırmak taktiğine başvuruldu. Bu durumda mesele, sosyalizm anlayışında bir ayrılık meselesi olmaktan da öte bir dürüstlük, sosyalist ahlâk meselesi halini aldı. Bu çeşit suçlamalara ve taktiklere baş vuruldu mu, taraflar arasında her türlü diyalog imkânı ortadan kalkar ve uzlaşmaz taraflar olarak karşı karşıya gelirler. İkincisi, son olaylarla anlaşıldı ki, üst kademe yöneticileri arasında dayanışma ve birlik ve bunların anlaşmış bir ekip olarak üst kademede yer alması Parti - içi çelişkileri ve bu çelişkileri somutla temsil eden kişi ve grupları bir dengede tutabiliyormuş. Bu ekipte bir çatlak belirince iç çelişkiler ve temsilcileri hemen su yüzüne çıktı ve bunlar, çatlağın yarattığı boşluğu hemen doldurmak, Parti üst kademelerine hâkim olmak yoluna gittiler. Unuttular ki, Partiyi gerçekten yönetebilmek ve yürütebilmek için şu veya bu yoldan üst organlara seçilmeyi başarmak yeterli değildir. Partideki huzursuzluğun ve karşı tepkinin nedenlerine inip bir çözüm getirmedikçe, üst organların bileşimi (terekkübü) parti - içi güçler dengesini yansıtmadıkça ve yönetim, hareketin objektif ve doğal gelişme çizgisine ters düştükçe işler yürümez.

> TİP hareketinin yeni bir aşamaya ulaştığını kabul etmek ve bunun
> gereklerini yerine getirmektir. TİP., geçen yazımda açıklamaya
> çalıştığım gibi, memleket sathında yayılarak genişlemesine büyü-
> müş, fakat bu sığ ve gevşek bir büyüme olmuştur. Şimdi, safları
> mak, teşkilât kadrolarını daha bilinçli, mücadeleci, sosyalist kad-
> sıkıştırmak, merkezle iller, illerle ilçeler arasındaki bağları sıkıla-
> rolar haline getirmek, partinin derinlemesine kök salmasını sağla
> mak dönemi gelmiştir.

Plânlamanın

Maliye Bakanlığı, Plan'lamadan gizli olarak Pakistan'a memur gönderdi. Memur olup bitenler hakkında gizli rapor verdi. Vagon ıhracatının iç yüzü !

Mustafa EKMEKÇİ

Bu yazıda, Planlama'nın ve plancıların içyüzünü okuyacaksınız.

Çok emekler, iyi düşüncelerle kurulan, Türkiye'nin kalkınması için kuruluşu bir zorunluluk olan burada, şimdi içine düşülen durum, herkesi bir bir ilgilendirecek sorumlularını bu gün mahkeme mahkeme sürün dürecek hale gelmiştir. Aldığımız bilgiler öyledir ki, Planlama deyince artık çok kimsenin aklına «takunya sesleri», «yeteneksiz eski tanıdıklar» ve «biraderler» gibi sözleri gelmektedir. Planlama artık, bir binayı kiralamasını bilmeyecek kadar şaşkın, kendi ni düşünen bir sürü insanın birbirine karşı güvensiz takışmaları ile huzursuz, neredeyse bir eski DP. ocağına çevrilmek istenen bir kuruluş olma çizgisini çoktan aşmıştır. Bu yazıda, ulus çıkarını torpillerin, Sayıştay'dan dönen «hak-lı hesapları», bunca karşılık Amerikalılardan alınan paraların öyküsü ne verilmiye çalışılmıştır. Bunların her biri, her kimse ilgililerince ele alınması değilmesi, soruşturularak sorumlularının cezalandırılması gerekli olan konulardır.

İkinci Beş Yıllık Plan akkın da çeşitli tartışmalar, 1968'in sonu vaktinda ancak boyunca yapılacaktır. Birinci Beş Yıllık Planın verdiği umutların nasıl yağma edildiğine, neredeyse bir yağmanın planının yapıldığına kişiyi inandıracak kayıtsızlar vardır bunda. 1968 yılı içinde, kamu fonlarından 2,5 milyar lira yatırım indirimi, gümrük erteleme si, vergi iadesi ve fon tahsisi adı altında özel sektör babalarına ihsan edilmiştir. Bu miktar, Türkiye bütçesinin onda biridir ve önemini anlatmak gereksizdir. Dünyanın hiç bir ülkesinde «özel sektör babalarına» böylesine bir imkan tanınmamış, devlet kesesinden, milyonerler bu denli desteklenmemiştir. Plan bir yandan bunu yaparken, öte yandan devletin kanı olan «İktisadi Devlet Teşekkülleri»ni perişan duruma sokmuştur. Özel sektör, şimdi, vaktiyle tükürdüğü kaptan yemektedir.

KİMLER YAŞIYOR İNSANCA

Planlama'nın içine düşürüldü ğü durumu iyi anlayabilmek için bu kuruluşu ve işe nasıl başlandığına kısaca değinmek gerekli dir. «Herkes için insanlık hayatına yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre...» düzenlenmesini Anayasanın emrettiği, sosyal yaşayışımızın nedenli düzelmekte olduğunu adım adım görmek, pek ferahlık vermese de, işin başındakilerin refahının arttığını görmek yasına kavuşmak az şey midir? Geçen yedi yıllık uygulamalar, «sosyal devlet» ilkesini gerçekleştirici başlıca yöntem ve örgüt olması gereken Planlama'da durup kalmış. Anayasa hükümlerinin birer tatlı sözden öte gitmediğini her gün sanki isbat eder duruma gelmiştir.

Türk ekonomik ve Sosyal tarihini inceleyecekler, şayet önyargısız ve insaflı ise'ler, bir noktada birleşeceklerdir. Cumhuriyet tarihinde ülkenin temel sorunlarının «teşhis» ve «teşribi» ilk kez Birinci Plan'la yapılmış, sorunların çözümünde siyasi iktidarca alınması zorunlu tedbirler tutarlı bir düzen içinde belirtilmiştir. Karma ekonomiyi esas alan bir anlayışla hazırlanan plân, «Özel sektöre çatık kaşla bakan» bir belge olmamıştır. Ancak bütün kolaylıklara ve özendirici tedbirlere rağmen, Türk özel sektörü plana karşı çıkmış, plânın doğru dürüst uygulanmasını önlemek için elinden geleni yapmıştır. Bu çabada da, Parlamentodaki ve hükümetlerdeki özel sektörcü elemanlar ile, oportünist ve yeteneksiz bürokratlardan yardım görmüştür. Planın her yönüyle politikacılara bırakılmasını isteyen bir bakan, uzun süre bakanlık koltuğundan ayrılmamıştır.

ÖZEL SEKTÖR

Özel Sektör yararına bunca tedbirler öngörmesine rağmen sektörün temsilcisi durumundaki kişi ve kuruluşların neden Plana olumsuz tavır takındıkları sorusu gelebilir akla. Aslında Türkiye'deki özel sektörün yapısını bilenler için bu davranışın nedenlerini anlatmak kolaydır. Çünkü, Türkiye'de hiçbir zaman sermaye miktarı, teknik bilgi ve organizasyon yeteneği gibi kıstaslara uygun düşen bir müteşebbis sınıf mevcut olmamıştır. Kendilerini özel sektör temsilcisi sayan kişiler gerçekte yabancı firmaların temsilcisi durumundadırlar. Bunların toptancı tüccar, kasaba eşrafı, toprak ağası üçlüsüyle ortak çıkarlarından doğan sıkı işbirliği vardır. Dışarıdan ithal edilen malları doğrudan doğruya ya da monte ederek piyasaya sürmek bu sınıfa risksiz ve büyük kâr sağlamaktadır. Dolayısıyla, milli sanayiin gelişmesiyle, sınıfın özel çıkarları çelişmekte, statükonun değişmesini öneren bütün bütün tedbir ve kararlara karşı direnmektedirler. Siyasi bakımdan ülkenin hakim zümresi oldukları için de direnmelerine çok kez başarı sağlamaktadırlar.

İLK PLANCILAR

1961 seçimlerinden sonra kurulan ilk koalisyon hükümeti MBK yönetiminden hazır bir Planlama Teşkilâtı ve burada çalışan kuvvetli bir kadro devralmıştı. İlk plancılar o güne kadarki memur tipinden farklı kişilerdi. Demokratik bir rejimde ve karma ekonomi düzeni içinde iktisadi ve sosyal kalkınma kararlarının nasıl alınması gerektiği konusunda yeni yöntemlerle ortaya çıkıyorlardı. Türkiye'nin olanakları objektif bir incelemeye ilk kez konu oluyor, bütün kararlar bir hesaba dayanıyordu. Siyasi tercihlerin rolünü takdir etmekle birlikte, teknik zorunlulukların da gözönünde bulundurulmasını istiyorlardı.

Bu tutum ve kişiliklerinin sonucu, yurt içinde ve dışında, kısa sürede haklı bir üne sahiboldular. Prof. Hanson, 1962 yılı ilk baharında Londra'da verdiği bir konferansta ilk Türk plancılarından «Garp ölçülerine göre, birinci sınıf elemanlar» olarak söz ediyordu.

Bu durumda, 27 Mayıs devriminin su yüzüne çıkardığı temel sorunlar ve 1961 Anayasasının esprisi karşısında iş başına gelen hükümetlerin Planlama'yı ve plancıları kendilerine en yakın yardımcı olarak kabul etmeleri ve çalışmalarını kolaylaştırıcı tedbirleri almaları gerekirdi. Gelişmeler hiç de böyle olmamış, Parlamento'da ithalatçı (montajcı) tüccar kasaba eşrafı, toprak ağası üçlüsünün çıkarlarını bilinçli olarak temsil eden siyasi partilerle onların arkasındaki Odalar Birliği memnun değillerdir.

Bütün olumsuz faktörler, planın hazırlanmasında ve uygulanmasında etkisini göstermiştir. Sonunda plâncılarla koalisyon hükümetleri bakanları arasındaki anlaşmazlık, uzlaşmaz bir noktaya gelmiş, devrin Başbakanı İnönü, plancıların istifalarını «içi yanarak» kabul etmiştir.

Bütün bunlara rağmen, Birinci Beş Yıllık Plan'ın 1965 sonuna kadar ki uygulamasını bütünüyle başarısız saymak yanlış olur. Her ne kadar köklü reformlar kağıt üzerinde kalmış, gerçek bir sanayileşme hareketine başlanılamamış, Dış Ticaretin kronik derdine çare bulunamamış ise de, sonraki plânlar için ortam bir ölçüde daha uygun hale getirilmiştir. Herşeyden önce idareye «kendi kendini sınırlama» alışkanlığını kazandırmıştır. Geri kalmışlığın nedenleri ve kalkınmanın maliyeti hakkında kamu oyu ilk defa gerçek bilgi edinme olanağına kavuşmuştur. Kaynakların yağması önlenmiş, ve yabancılara peşkeş çekilmesine izin verilmemiştir.

DEMİREL DEVRİ BAŞLIYOR

Plânlama'nın bugünkü duruma düşürülmesinden Demirel'in sorumlu olması gerekir. Demirel geç yaptığı askerliğini Planlama'da yapmaya başlayınca, burada ileride Planlama hakkında uygulayacağı metodu da tasarlamaya başlamıştır. Demirel'in planla ilgili ilk görüşleri, burada çiçeklenmiş, görüşlerini zaman zaman bazı plancılara açıklamıştır. Ona göre, Türkiye'nin sınırsız kaynakları vardır. Bu kaynakları sınırlı imiş gibi gösterip hesap yapmak yanlıştır. Adamın plan fikri bu.. «Plan dar bir ceket değildir» lâfının altında yatanda bu.

Demirel, Planlama'da geç kalmış askerliğini yaparken, bir başkası da aynı sıralarda askerliğini yapıyor ve Demirel ile aynı odada çalışıyordu. Çalışma saatleri içinde iki arkadaştan biri, bir ara bir masanın üstüne fırlayarak namaz kılar, «Yahu burası mescit mi?» söylentilerine ve arkadaşlarının şakalarına aldırmadan duasını yapardı. Bu ikinci kişi, Planlama'da «takunyalılar» ya da «Müslüman biraderler» terimlerinin yerleşmesine yol açan şimdiki Planlama Müsteşarı Turgut Özal'dan başkası değildi.

Demirel ile Özal, belki daha öncelerden tanışıyorlardı. Amma Planlamanın bir odasında oturup sardırdıklarına, Planlamayı bugünkü duruma getiren orijinal görüşlerini birlikte pişirdiklerine şüphe yoktur.

BİÇİMİ NE GETİRDİ

Amma asıl Demirel devri, son İnönü kabinesinin biçimine getirilip, bilindiği gibi düşürülmesinden sonra başlar. Planlama'da. Kurulan Ürgüplü kabinesinde Demirel, Başbakan Yardımcısı olmuş, Planlama'da kendisine bağlanmıştır. Başbakan Yardımcısı olarak olarak Demirel, başka konularda olduğu gibi, Planlama çalışmalarına karşı da tam bir bir gözlemci tavrı takınmış niyetlerini saklamayı becermiştir. Kamu oyu, parlamento ve plancılar, Demirel'in gerçekte kurnazlıktan başka birşey olmayan bu hareketsizliğini, kabinenin kompozisyonuyla ilgili ve kendisinin hiç değilse, ılımlı bir plan taraftarı olduğuna sanmışlardır. Halbuki, Demirel, kafasındaki düşünceleri uygulama alanına koymanın ön hazırlıkları ile uğraşmaktadır. Bu hazırlıkta göz önünde bulundurduğu üç ana etken vardır :

Birincisi Demirel'i AP. genel başkanı yapan ve ona iktidar yollarını açan iç ve dış hakim kuvvetlere ödenmesi zorunlu bedel le ilgilidir. İnönü hükümetleri her ne kadar, yabancı sermayeye «çatık kaşla» bakmamıştır amma, bu ilk başta Amerika olmak üzere dış kapitalist çevreleri tatmin etmemiştir. İnönü hükümetleri, Petro - Kimya yatırımlarının ulusal kuruluş TPAO da gerçekleştirilmesini kararlaştırmıştır. Suni gübre fabrikalarıyla ilgili Amerikan tekliflerini reddetmiştir. Karadeniz bakırlarının kendi imkanlarımızla işletilmesinden yana olduğu açıklamaktan geri durmamıştır. Bunlar kapitalistlerin peşini kolayca bırakmayacakları büyük lokmalardır. Türkiye'nin Amerika'ya tam bağımlılığı da ancak bu kaynaklara el atmakla mümkün olacaktır. O halde gerekli imkânlar, her ne pahasına olursa olsun yaratılmalıdır. Önce siyasi imkan yaratılmıştır. Morrison şirketinin Türkiye temsilcisi bilinen Süleyman Demirel, gökten inercesine AP. Genel Başkanlığına getirilmiştir. Demirel, Planlama Teşkilatı'nın ne işlere yarayabileceğini isabetle keşfedebilecek yetenektedir.

İkinci unsur, Demirel'i destekleyen montajcı tüccar, toprak ağası ve bunların uydusu çevrelerin isteklerinin karşılanmasıdır. Bu çevreler, 1950 — 1960 yıllarının imkânlarından elbette yararlanmışlardır. Ancak bu sıkıntı ve dalgalanmalar son bulacak, özel sektörcüler Anayasanın öngördüğü düzen içinde ve devletin hazırladığı plana uygun olarak emellerine kavuşacaklardır. Bütün mesele, o biçim bir planı yürürlüğe koyabilmektedir.

DEMİREL'İN KARAKTERİ

Planlama Teşkilatı'nın kuruluş ve işleyişinin temelinden değişmesinin nedenleri arasında psikolojik neden de vardır. Demirel yapı bakımından kendisinden farklı düşüncelere ve her sözüne kesin bağlılıkla uymayanlara tahammül etmemektedir. Tahammüllü gibi, dayanıklı gibi görünmesi aslında, bir bekleyiş devresinin içinde olduğunu gösterir. İç ve dış egemen çevrelerin baskısı, Demirel'in kişisel tutum ve niyetleri AP. tek başına iktidara geldikten sonra, yeni bir plân anlayışının ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur. Demirel bu işlemi, iki bölümde yürürlüğe koymuştur. İlki, Planlama'yı ihmal ve küçük görme bölümüdür. Gerçekten Demirel, Başbakan olduktan sonra, kendisine bağlı kuruluşla ve yapılan işlerle hiç uğraşmamış, kuruluşa aylarca uğramamıştır. Çok zorunlu hallerde ve rutin denecek işler için de Başbakanlık Müsteşarı'nı aracı olarak kullanmıştır. Bu tutum kuruluş müsteşarı ile uzmanların çoğunluğunun istifalarına yol açmış, kuruluş iki ay müsteşarsız kalmış, sonunda bir emekli Evrak Müdürü Müsteşar Vekili olarak atanmıştır. Müsteşar Vekili, kendisine verildiğini gördüğü işi tam bir başarı ile yerine getirmiş, ayıklamaları yapmış bir halde, müsteşarlığı Turgut Özal'a teslim etmiştir. Böylece, plânlamayı içine düştüğü duruma gömecek ekip, kolları sıvayıp işe başlamıştır.

İŞE PARADAN BAŞLAYALIM

İşe başlar başlamaz, «övet efendimci» memur tipini yaratmada hayli başarılı olanlar, ücretlerini bile yükseltmeyi kendilerine bırakılan ortamdan yararlanmayı ihmal etmemişlerdir.

PLANLAMADA ÇALIŞAN BİR YEDEK SUBAY GENELKURMAY BAŞKANI KADAR MAAŞ ALIYOR

İç yüzü

Plânlamada Üst kademe ücretler 6000 lira - 16000 lira arasında

MBK. zamanında başlayan Planlama'nın ilk kadrosunda çalışanlarla, şimdikilerin aldıkları paraların bir karşılaştırılması kişiyi yutkunduracak nitelikte dir.

İLK PLANCILAR :

Adı soyadı	Görevi	Aldığı ücret toplamı	aldığı ek ücretler
O. Nuri Torun	Müsteşar	5.000 TL. (Brüt	Yok
Atilâ Karaosmanoğlu	Daire Başkanı	1.750 TL. (Brüt)	Yok
Necat Erder	Daire Başkanı	1.750 TL. (Brüt)	Yok
Ayhan Çilingiroğlu	Daire Başkanı	3.500 TL. (Brüt)	Yok

İlk plâncılardan Osman Nuri Torun'un eline 3200 lira geçmekteydi. Sözleşmeliydi. Daire Başkanlarından Ayhan Çilingirioğlu'nun ücretinin, Necat Erder ve Atilâ Karaosmanoğlu'nun ücretinden fazla oluşunun nedeni de kadrolu olmayışı idi. Uzmanlar ise, sözleşmeli (mukaveleli) olurlarsa brüt 3000 lira aylık alırlardı.

Plânlama kurulduğu zaman, teşkilâtta 18 kişi vardı. Bugün bu rakam 450 ye ulaşmıştır.

Şimdi son plâncıların ücretleri ne bir bakalım:

Son Plancılar :

Adı soyadı görevi	Plânlamaya gelmezden önce ücreti	Plânlamada aldığı Ücret toplamı	Aylık fark	Yıllık Fark TL.
Turgut Özal Müsteşar	4.200 Tl.	16.000 Tl.	11.800 Tl.	131.600
Yılmaz Ergenekon	1.700 Tl.	(Pet - Kim dahil) 10.500 Tl.	9.800 Tl.	117.600
Melih Celasun	3.000 Tl.	4.800 Tl.		21.600
Nevzat Yalçıntaş	1.700 Tl.	7.500 Tl.	5.800 Tl.	69.600
Ekrem Ceyhun	4.200 Tl.	10.500 Tl.	6.300 Tl.	75.600
Selçuk Egemen	1.750 Tl.	9.000 Tl.	7.350 Tl.	88.200
Halil İmre	Müşavir, DP. eski Bütçe K. Bşk. 6.000 Tl. (Yassıada'dan geldi)			

Son Plâncıların yukarıya çıkarılan ücretlerine eklenecek, detaylarını gösterecek bilgiler vardır.

Elektrik Mühendisi olan Müsteşar Turgut Özal, daha önce Elektrik İşleri Etüd İdaresinde çalışmıştır. Aynı zamanda Pet — Kim (Petro Kimya) Kurumunun İdare Meclisi başkanıdır. Sözleşmeli Plânlama Müsteşarlığından 8000, Yatırımları Teşvik Komisyonu üyeliğinden 1500, çeşitli komisyonlardan «huzur hakkı» olarak 1500, Pet — Kim İdare Meclisi Başkanlığından 5000 lira alır. Toplam yukarıda belirtildiği gibi 16.000 liradır.

Melih Celâsun yedek subaydır. 800 lira yedek subaylık aylığı, 1500 lira yabancı sermayeyi teşvik komisyonu üyeliği ücreti, 1500 lira yatırımların koordinasyonu komitesi üyeliği ücreti 1000 lira da çeşitli komisyonlarda «hakkı huzur» karşılığı, toplam olarak, 1800 lira aylık alır. Celâsun bu ücreti alırken, aklımıza Genel Kurmay Başkanının ne aldığını araştırmak geldi. Genel Kurmay Başkanının bir aylık ve ödenekleri tutarı da 5300 lira yakınlarındadır. Genel Kurmay Başkanı kadar aylık alan bu genç yedeksubay mühendisimiz Başbakanın en yakınları arasında sayıldığı söylenmektedir. Yine söylentilere göre, 1969 seçimlerinden sonra, Demirel, Celasun'u müsteşarlığa atamayı da düşünmektedir.

Plânlamayı kaplamış olanların çoğunun ortak nitelikleri hiç şüphesiz, «takunyalılar», yahut «Müslüman biraderler» diye ün yapmış olmalarıdır. Hemen hemen hiçbirinin ekonomi kültürünün bir kalkınma plânını hazırlama ve uygulama için yeterli olmadığını söylemek, hükümetten gelen her emri süratle ve tam olarak yapmadıkları anlamına gelmez. Zaten başka çareleri de yoktur. Yapıları, Türkiye'nin resmi ya da özel hiç bir işyerinde Plânlamada sağladıkları menfatin yarısını dahi elde etmeye yetmez. Zaten, onların pek ayrılmaya, plânlamayı bırakmıya niyetleri olmasa gerektir. Yukarıda tabloda geçen Halil İmre için çok fazla birşey söylemek gerekli olmasa gerektir. İmre, 1950 — 60 döneminde DP nin bütçe komisyonu başkanıdır. 27 Mayıs devriminden sonra, Yassıada'da yargılanmış, yedi yıla hüküm giymiştir. Ancak, çoğu gibi 3.5 yıl yatıp, aftan yararlanarak çıkmıştır. Şimdi Plânlamaya danışmanlık yapmaktadır.

Konuyu uzatıp, dağıtmamak için bir noktaya daha değinip, ücretler bölümünü geçmek iyi olacaktır. Devlet kuruluşlarında benzeri olmıyan ücretlerle vatan hizmeti yapan 6500 — 8000 Tl. arasında değişen ve kendilerinin takdir ettikleri ücretleri alan «son plâncılarımız», bu ücretlerin yetersizliğini tesbit ederek, kanuna göre, zaten yapmaları gerekli işler için iki komisyon kurmuşlar ve kendilerini her birine ayda 1500 lira ücretle atamışlardır. Ayrıca komisyon ayda iki kezden fazla toplanırsa her toplantı için de 120 Tl. «hakkı huzur» almaya karar vermişlerdir.

SAYIŞTAY REDDEDİYOR..

Ancak, Sayıştay bu ödemeleri yapmayı reddetmiş, durumu çok yakından izliyen Amerikan AID. teşkilâtı, hemen Plânlamaya başvurarak, Sayıştay'ın reddettiği ücretleri ödemeye hazır olduğunu bildirmiş ve Plâncıları gönlünü serinletmiştir. Bu arada Amerikalılar, Plânlama emrine oldukça büyük bir parayı da aktarmışlardır. Bereket, Amerikalıların ödediği paralara Sayıştay karışamamaktadır.

Şimdi son bir daha söyledikten sonra ücretlerin defterini katalım. Plânlama'da ücretler böylesine yüksek olmakla birlikte, Plânlamada geçinemiyecek kadar az ücret alanlar da vardır. Hademelerin aylığı ortalama 400 lira kadardır. Sayıları çok azalmış kadrolu personelin eline iki bin liradan az para geçmekte, daktilolar da 600 lirayla ay sonunu bulmağa çabalamaktadırlar. Bu durumun «huzursuzluk» yaratacağını, şom ağızlıların ortalığı velveleye vereceğini sezen yetkililer, bir genelge yayınlamışlar ve kimsenin, bir başkasının aldığı parayı öğrenmesi gibi bir durumu önlemek istemişlerdir. Bu genelgeye göre, öyle aylık alınırken — eskiden olduğu gibi — parayı alanın omuzunun üstünden bakılmıyacak, tayin edilecek bir «mutemet» her kese parasını götürüp verecektir. Yani kimin ne aldığını bir mutemet bilecektir!

ASTARI YÜZÜNDEN PAHALI..

Plânlamanın bunlarla yetineceğini düşünmek gerçekten saflıktan başka birşey değildir.

Eski yerine sığamıyan plânlama, Kavaklıderede Amerikan Elçiliğinin karşısında yeni bir binayı kiralamış, bu binaya yıllık 693 bin lira kira ödemeyi kabul etmiştir. Özel sektöre herkes saygılı olduğu için açıkgöz bina sahibini açıklamanın bir gereği yoktur. Ancak yılda 693 bin lira ödenecek olan bu binanın maliyeti 1 milyon 300 bin lira yakınlarındadır. Yani iki yılda becerikli özel sektörümüz binayı amorte etmiş olacaktır. Bina sahibinin eski bir DP. li olduğunu söylemek belki gereksiz görülebilir. Ancak, ev sahibinin 4000 metrekarelik binayı böyle kiraya verdikten sonra, «ısıtma, aydınlatma, temizlik ve asansör işleri tarafınızdan yapılacaktır» demesi, bunun da kabul edilmesi kimlerin daha açıkgöz olduğunu açıkça göstermektedir. Plânlama, elektriği getirmiş, asansörü yapmış, fakat bu sefer de asansör çalışmamıştır. Yağışlı havalarda alt katı sular basmış Plânlamanın evrakları sular altında kalmıştır. Bina sahibinin aynı binayı bir ara, Devlet Yatırım Bankasına kiraya vermek istediği, yatırım bankasından yıllık 100 bin lira istediği, fakat Bankanın kirayı fazla bulduğu «yerleşmeye de uygun değil» gerekçesiyle reddettiği, söylentileri ortalıkta dolaşıp durmuştur.

MÜSTEŞAR ÇELEBİ:

Sadece yurt içi değil, yurt dışı çalışmalar da olmaktadır elbette. Örneğin Plânlama Müsteşarı yurt dışı gezilerine — Çağlayangil kadar değilse de— meraklıdır. Ancak, Müsteşar, nedense Suudi Arabistan gezilerine bayılmaktadır. Bir hafta için gittiği Irak gezisinden— yapay gaz anlaşması için gitmişti— yirmi gün sonra, Suudi Arabistan üzerinden dönmüş, olması pek çok kimseyi başlangıçta şaşırtmıştır. Müsteşarın bir kez Amerika'ya, bir kez Fransa'ya, bir kez Lübnan'a, iki kez Tahran'a, üç kez Pakistana ve 10 kez de Irak üzerinden Suudi Arabistana gittiği düşünülürse, bir buçuk yıldır ne denli yorgun düştüğü ortaya çıkar.

VAGONLARIN İHRACI NE OLDU?

Müsteşar yorgunluktan bitkin «Bugün» gazetesini okuyadursun, Plânlamada dedikodusu ayyuka çıkan «Vagon ihracı» sorunu gerek Maliyeyi, gerek Plânlamayı hayli üzmüş görünmektedir.

RCD. anlaşması çerçevesinde, Pakistan borç olarak Türkiyeden dokuz milyon dolarlık yolcu vagonu istemiş, DDY. nin yaptığı bu vagonların satışı ve pazarlıkları iki memleketin plâncıları arasında yapılmıştır. Bir ara Maliye Bakanlığına, Pakistandan beklenmedik bir teklif gelmiştir. Yazıda, bu vagonların Pakistana ihracı için, Pakistanda bir temsilcinin atanması gerektiği öne sürülmekte, temsilcilik için de bir isim empoze edilmektedir. Yazıda yine, temsilciye ödenecek komisyon da kolaylık olsun diye kaydedilmektedir. Buna göre, Temsilciye yüzde 5 komisyon verilecek, paranın yarısı Türkiyede Türk parası olarak ödenecektir. Yapılan anlaşmaya göre, ödenecek komisyonun tutarı 4 milyon lira. Pakistan, bunun iki milyonunun Türkiyede Türk parası olarak ödenmesini istiyor.

«ORADA DA KARDEŞLER»

Maliye Bakanlığı durumdan işkillenip, Plânlama Teşkilâtından gizli olarak, Pakistana bir memur gönderip durumu incelетmek istemiştir. Burada şu gerçek ortaya çıkmıştır.

— Pakistanın teklifinde empoze edilen kişinin, ticaretle, sanayi ile ilgisi olmıyan ve tek avantajı Pakistan Plânlama Teşkilâtında danışman olup, vagon ithali işini Türk plânlamasıyle görüşmeye yetkili Akbar Adil'in kardeşi olduğu..

— Maliye Bakanlığı Memuru Pakistan'da bulunduğu sırada, vagon ithali de dahil, büyük bir ithalâtçı firma «Cafer Brothers» Türk memuruyla görüşmüş ve temsilciliğe kendisinin istekli olduğunu bildirmiştir. Ayrıca, «Cafer Brothers» yüzde 5 komisyon yerine yüzde 2.5 komisyona razı olduğunu söylemiş, herhalde bunun yetip artacağını da hesabetmiştir.

Maliye Bakanlığı memurunun dönüp raporunu vermesinden sonra da durum değişmemiş ve galiba, Cafer Brothers'ın teklifleri ünlü deyimiyle «hasıraltı» edilmiştir.

Akla gelen başlıca soru şudur: Pakistan'ın da bizim gibi tek devlet demiryolları vardır. Devletten devlete ithalâtta temsilciye, şuna buna ne gerek vardır. Sonra pazarlıkcının kardeşi temsilci olur mu? Pakistan'lı Türkiyede neden para ödenmesini şart koşmaktadır? Burada biraderleri akrabaları filan mı vardır? Hasılı, pek anlaşılan şeyler görünmemektedir.

ARABA SALTANATI

Biz Pakistanlıları bırakıp Plânlamada olup bitenlere dönelim: Bu kuruluşta israf tepeye çıkmıştır. Son olarak, 234 sayılı taşıt kanunu da çiğnenerek tanesi 98 bin liradan müsteşara, dört daire başkanına 1968 rambler araba alınmıştır. Bunlara 492 bin lira ödenmiştir.

İkinci beş yıllık plânın 1969 programı ve plânlama teşkilâtının bütçesi parlâmentoda didik didik edilirken, Planlamanın nasıl çalıştığını kendilerinden de dinliyeceğiz. «Takunya sesleri» nden birşey anlaşılırsa..

Öteki Amerika

Michael Harrington

19 'uncu yüzyılda, İngiliz muhafazakârları, toplumsal reformlara karşıt çıkarlarken şu kanıtı ileri sürmek alışkanlığına tutulmuşlardı: 19 uncu yüzyıl işçisi, Orta Çağ asılzadelerinden daha yüksek bir yaşama düzeyine ulaşmışlardır. Sefaletin bu tanımı, geniş ölçüde, insanlık tarihinin akışından çıkarılmış oluyor. Rakamlarla oynanırsa, denebilir ki, ABD. 'nde yoksul yoktur ve Hong-kong yığınlarıyla karşılaştırılırsa, A.B.D. 'ndeki yoksullar için ümitsizliğe kapılmak gereksizdir. Amerikan toplumunda açlık vardır ama bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş ülkeler düşünülürse, bu sorun A.B.D. için en önemli sorun değildir denebilir.

İlkin, 19 ncu yüzyılda yaşamış bir İngiliz muhafazakârı için, insanlık - dışı bir yaşantı sürdüren işçileri görmemek sanki bir kuraldı. Sonra bugün yaşayan İngiliz muhafazakârları, yüzyıl önce yaşayan İngiliz işçilerinin yaşama koşullarını görselerdi, dehşete düşerlerdi. Demek ki, insanca bir yaşantı için gerekli sayılan ölçüler, yıldan yıla, çağdan çağa değişiyor.

Teknoloji, insan - oğluna sonsuz olanaklar sunmuştur; insan - oğlunun ortalama ömrü uzamış, daha sağlıklı geçmeye başlamıştır. Böylece insan - oğlunun özlemleri, umutlanmaları artmıştır. Ve o insan - oğlu, eğer uyruğu olduğu devlet kendisine her şey verebilmek gücündeyken vermiyorsa, bir ortaçağ şövalyesinden ya da Asyalı bir köylüden daha iyi bir yaşantı sürse bile, yine de yoksul sayılır.

Yoksulluğun toplumsal tanımlanması teknolojik ilerlemeyle bağıntılıdır. Amerikalı bir yoksul ne Hong-kong'tadır, ne de 16 ncı yüzyıldadır; o, bugün ABD. 'ndedir ve yoksuldur; o, ABD 'nin sonsuz gücü ve olanakları ölçüsünde yoksuldur. Amerikalı yoksul, toplumun kıyısında yaşar, sinemaya gider, dergiler okur ve kendi ülkesinde bir sürgün olduğunu görür. Herkesin yarım tabak pirinç yediği bir toplumda, bir tabak pirinç yemek, yetenek ve başarı belirtisi sayılabilir; çoğunluğun kuş sütüyle beslendiği bir toplumda, beş tabak pirinç yemek, işte bu düpedüz yoksulluktur.

Yoksulluğun tanımında bir ailenin toplam gelirini artırırken yaptığı fedakarlıkları hesaba katmak gerek. Bugün yirmi yıl öncesine göre Amerikan ailesinin ortalama geliri, çalışan evli kadınların sayısı yükseldiği için, artmıştır. 1940 da, evli kadınların yüzde 15 'i çalışıyordu; 1957 de evli kadınların % 30 u çalışıyordu. Evli kadınların çalışması, ailenin gelirini artırmak için karşılığında çok şey ödenen pahalı bir yoldur. Çocuklara daha az özenilir, çocuklar daha az sevilir ve gözetilir. Amerikan gençliğinin bir bunalıma sürüklenmesinde başlıca etkenlerden biri bu olmuştur; ailenin bugün kazandığı parayı gelecek kuşaklar ödeyecektir. Binlerce, yüz binlerce çocuğa kötülük edilerek, gelirler artılıyor. Bilimsel ve teknolojik ilerlemenin bu aşamasında A.B.D. gibi bir ülkede sağlık, konut, beslenme ve eğitim yönünden vazgeçilmez bir düzey gözönüne getirilirse, ABD. 'nde yoksulluk vardır. ABD. 'ndeki 50 milyon yoksula, ABD potansiyelinin altında olanaklar verdiği sürece Amerikan ulusu yoksullaşacak demektir. ABD. 'de bir «Öteki Amerika» kaldığı sürece.

1950 yılınad oğru, Kongre'ce seçilen bir komisyon, «ece biz hepimiz yoksuluz dört kişilik bir aile için yıllık iki bin dolarlık bir geliri yoksulluk çizgisi olarak saptamıştı. 1950 den sonraki enflasyonu, artan hayat pahalılığını göz önünde tutarsak, bu rakam 2500 dolara yükselir. Birçok yetkili kimseler, bu asgari geçim haddinin çok aşağıdan tutulduğunu ileri süreceklerdir. Bu rakamı, bu 1961 deki alım gücüne göre yeniden değerlendirilirsek, on yıl içinde, Amerikalı yoksullar yaşantılarında bir ilerleme görmemişlerdir demektir; daha doğrusu öbür toplumsal gruplar, büyük bir gelişim gösterirken, Amerikalı yoksullar «unutulmuşluğun» çemberini kıramamışlardır.

Robert Lampman, şehirde yaşayan dört kişilik bir aile için asgari 2500 dolardan hareket ederek, değişik sayıdaki aileler için şu rakamları çıkarıyordu: altı kişilik bir aile için yıllık 3236 dolar, bir kişi için yıllık 1157 dolar. Lampman, bu rakamları temel alarak, ABD. nüfusunun yüzde 19 unun, yani 32 milyon Amerikalının yetersiz gelirli oldukları sonucuna varıyordu.

O sıralarda, AFL.—CİO. (15 milyon işçinin üye olduğu sendikalar birliği), daha yüksek rakamları temel alarak, 1958 de 3000 doların altında geliri olan 36 milyon Amerikalı bulunduğunu ileri sürdü. Beş buçuk milyon Amerikalının ise 1500 dolardan aşağı gelirleri vardı (vergisi çıkarılmadan haftada 29 dolar). AFL — CİO. istatistikçileri böylece, 41.500.000 Amerikalının (nüfusun yüzde 24 ü) Amerikanın yaşama düzeyine göre yoksulluk içindeler.

Bu iki hesap, 1950'den önce hükümet tarafından tesbit edilmiş tahminler üzerine oturtulmuştur. sonraki yıllardaki fiat yükselişleri dikkate alınmamıştır. 1960 yıllarında, «İş İstatistikleri Bürosu», bir aile için asgari geçim olarak aşağıdaki rakamları verdi : Houston'da 5370 dolar, Chicago'da 6567 dolar, Washington'da 6147 dolar. Büyük bir şehirde ya da banliyösünde kiralık bir evde oturan mütevazı bir aile düşünülmüş tü ve bu aile bütçesinin rakamları 1959 sonbaharı fiatları gözönünde tutularak saptanmıştı.

Washington'da yaşayan mütevazı bir ailenin bütçesinden bazı rakamlar: beslenme: 1684 dolar, kira: 1226 dolar, giyim: 160 dolar. Görülüyor ki, öyle herkesin imrendiği, özendiği bir yaşama düzeyi değil. Aile reisi uzun bir hastalığa tutulsa ya da işsiz kalsa, bütün aile sıkıntıya darlığa düşecektir. Böylece, şehirde yaşayan dört kişilik bir aile (38 yaşında çalışan bir koca, ev kadını bir karı, 13 yaşında bir erkek çocuk, 8 yaşında bir kız çocuk) için asgari geçim 3000 - 3500 dolar temel alınırsa, ABD 'nde 50 milyon yoksul vardır. Lampman'ın öne sürdüğü 4000 dolar temel alınırsa yoksulların sayısı 60 milyona yükselir. Demek ki Amerikalıların yüzde 20 - 25 i yoksuldur: iyi beslenemezler, hasta olurlarsa tedavi edilemezler, yetersiz konutlarda otururlar ve şu yaşantılarını değiştirmek olanağından yoksundurlar.

1944'den 1958'e kadar yoksulların ortalama gerçek gelirleri ancak 80 dolar artmışken, zenginlerin ortalama gerçek gelirleri 1900 dolar artmıştır. 1958 yılında, zenginlerin ortalama gerçek gelirleri 25280 dolardı ve zenginler nüfusun yüzde 5 i oranındadır.

ABD. 'nde vergilerin, genellikle, yoksullar zararına işlediğini öğrenenler belki şaşıracaklardır. 1960 yılında, Tax Foundation'ın bir incelemesine göre, 2000 doların altında geliri olan aileler, bu gelirin yüzde 28,3 ünü vergi olarak ödüyorlardı; zenginler ise, gelirlerinin yüzde 24 'ünü vergi olarak ödüyorlardı.

Teknoloji korkunç bir şekilde ilerlerken, yoksulların ulusal refaha katılımlarında bir gerileme görülüyor; fakat bunalımlardan ve sefaletten aldıkları pay artıyor.

ABD. 'ndeki yoksullar genellikle, yaşlı kişiler, azınlıklar, tarım işçileri ve endüstri paryalarıdır.

ABD'nde yaygın bir kanı vardır; sözde, yoksulların tümü, köylüler ve kara, sarı, kızıl derililermiş; kuşkusuz, sefalet üzünülecek bir şeymiş, teknik ilerledikçe, gidgide azalacakmış.

Bir vakitler, Avustralya'da, yerlileri çıkararak yaşama düzeyi üzerindeki istatistikleri şişirmek alışkanlığı varmış. ABD 'nde de çoğu vakit, kara-derililer ve köylüler aynı işleme uğramışlardır.

İncelemeler gösteriyor ki, yoksulların çoğu ak-derilidir. Yoksulluğu epeyce dar ölçülerde alan Lampman'a göre, 32 milyon yoksulun 8 milyonu 65 yaşını aşkındır; yalnız 6 milyon 400 bini kara - sarı - kızıl 8 milyonunun aile reisi kadındır; 21 milyonun aile reislerinin öğrenimleri kıttır. Doğal olarak, bu gruplar birbirleriyle kesişirler, çünkü sefalet, birçok etkeni toplamak eğilimindedir.

İstatistik terimlerine göre, ABD. 'nde «yaşlılık» şimdi 65 yaşında başlar. Fakat endüstride, yaşlılık durumlara göre kırk ile elli yaş arasındadır. Bu demektir ki, kırk ile elli yaş arasındaki bir işçi işinden olursa, önceki işinde aldığı ücrete eşit ücrette yeni bir iş bulması şansı çok azdır.

Yine Lampman'ın istatistiklerine göre, 11 milyon yoksul on sekiz yaşın altındadır; yani yoksulların üçte biri. Bu yoksul gençlerin durumu yürekler acısıdır; çünkü onların alınyazıları, bir sefalet dün yasında, gelecek kuşakların baba ve anaları olmaktadır. Bu yoksul gençlerin çoğu bir yoksulluğun içinde gözlerini açarlar, sanki bağışlanmaz bir günah ile damgalanmışlardır. Bugünün yoksulluğu, o eski göçmenlerin sonsuz ümitlerle dolu yoksulluğu değildir; toplum, bugünün yoksuluna bütün kapılarını kapamıştır. Çünkü ekonomi, artık, daima daha yüksek mesleki yetenekler istiyor. Yoksul bir çocuk, hangi eğitim ve öğretimden geçip

→

de bu yetenekleri kazanacak? 1960 yılından sonra, bunalım içindeki gençlik ABD. 'nin en önemli sorunlarından biri olmuştur. Bu asi ve serkeş gençlik, ABD için amansız bir kısır döngüdür ve ABD. 'ni kör ve karanlık bir geleceğe sürüklüyor.

Kesin olarak bilinen bir şey de, yoksulların yüzde 75 ak-derilidir. Tarım kesiminde çalışan yoksulların sayısı ve yüzdesi, gittikçe azalmaktadır; zaten, ABD. 'nde tarım kesimindeki nüfus 1929 da yüzde 25.1 idi, 1964 de yüzde 6,7' ye inmişti.

Yoksullar için, tıp yönünden hafif sayılan bir hastalık bile yıkım oluyor. Asya gribi salgını New York'a geldiği zaman, Harlem'de ve Lower East Side'da yoksulları kırıp geçirirken, zenginlerin yaşadığı bölgelerde tehlikeli bir durum almamıştı. National Health Survey'in 1959 da yaptığı bir inceleme göre, 1999 doların altında gelirleri olan yoksullar, nüfusun yüzde 15 i iken, sağlık sigortalarından yararlananların yüzde 7 sidirler. 4000 - 6999 dolar gelirleri olan nüfusun yüzde 35,6 sı, sağlık sigortalarından yüzde 42 oranında yararlanıyorlar.

Ticaret Bakanlığına göre, yoksulluğun bölgesel dağılımı şöyledir: 1959 yılında, 3000 doların altında geliri olan ailelerin yüzde 16 sı Batıda ve Kuzey-Doğudadır; yüzde 21 i Orta-Kuzey'dedir; yüzde 34 ü Güneydedir.

Yazımı başladığım gibi bitireceğim. Rakamlar ortadadır, iyi niyetli kimseler ayrıntılara itiraz edebilirler, yorumları abartılmış ya da yetersiz bulabilirler. Okuyucudan, ABD.'n de yapılagelmekte olan rakam hokkabazlıklarını bir yana bırakmasını isteyeceğim. Yazımızdaki istatistikler, ABD. 'nde büyük sayıda insanların ıstırabını gösteriyor. Bu istatistikler bir baş kaldır «esprisi» içinde okunmalıdır.

Çünkü bu rakamlar bizde utanç duygusu uyandırmadıkça bizi bir «aksiyona» itmedikçe, «Öteki Amerika» var olmakta devam edecek ve dünyanın en gelişmiş ülkesinde nedensiz ve gereksiz bir ıstırabın ürkünç örneği olarak kalacaktır.

Süper Emperyalizm

Ergin GÜNÇE

Ulkemizde Emperyalizmi anlamazlıktan gelmeğe çalışanlar çoğunluktadır. Bu çoğunluğun büyük kısmı emperyalizmin ortaklarıdır. İşin acıklı yanı, bu çoğunluğun içinde emperyalizme kaş çatmayla karşı çıkan tatlı su toplumcularının da bulunmasıdır.

Şunu hemen belirtmek gerekir ki emperyalizm olayı sadece ve sadece kapitalist toplumlarda görülebilir. Bu bakımdan bir toplumcu emperyalizmden söz edilemez. Bu yalnız bir tanım sorunu da değildir. Çünkü toplumcu bir ülke yabancı bir ülkeye sermaye gönderip orada bu sermayenin yarattığı artı değeri kendi ülkesine aktaramaz. Zaten bunun bir tek örneğide yoktur.

Bilindiği gibi emperyalizm olayı on dokuzuncu yüzyılın sonlarında iyice belirgin hale geldi. Bu olayın ilk önemli yönü kapitalist yapıda dev işletmelerin ortaya çıkması ve bunların banka ve diğer mali kurumları da içine alacak ölçüde gelişmesidir. Emperyalizmin ikinci önemli yönü de sermaye ihracı yoluyla sömürme mekanizmasıdır. Zamanla devlete hâkim olabilecek büyük ekonomik güç böyle birikti. Bugün de devletleri parmağında oynatan büyük şirketler emperyalizm olayının failleri olarak ortadadır.

Emperyalizm olayını ortaya çıkaran bilimsel toplumculuk oldu. Bilimsel toplumculuğa karşı çıkan tatlı su toplumcularının kulakları çınlasın! Daha bu olayın başlangıcında Karl Marx'ın Engels'e gönderdiği bir mektupta emperyalizmin yukarda kısaca belirttiğimiz iki ana özelliğini yakaladığını görüyoruz. Bu olay 1880 lere rastlar. Bu tarihte Das Kapital'in küçük işletmelere ve daha çok kapalı ekonomiye dayanan temel modeli artık iyice gelişmiş bulunuyordu. Karl Marx bir emperyalizm modeli geliştiremeden 1883 yılında öldü.

Her bilim gibi bilimsel toplumculuk da gelişmeğe, geliştirilmeğe muhtaçtır. Burada bir parantez açarak bilimin gelişmesi eylemi ile bilim dışı bir eylem olan revizyonizm arasındaki temel farkı belirtelim: bilimi geliştirenler geçmişteki bilimsel çalışmaların temel felsefe sorununu kavrayabilen insanlardır. Bunlar, geçmiş bilimi değerlendirirken, onun açıklamak istediği olayın boyutlarını ve niteliğini anlayabilirler. Çünkü her bilimsel çalışmanın belli bir boyutu, açıklama alanı ve bir sadeleştirme tarzı vardır. Bilim adamı önemsiz bulduğunu ayıklamak zorundadır. İşte bilimi geliştiren kişi ya bu ayıklanan değişkeni yeniden hesaba katar ya da eskiden ayıklanacak kadar bile önemi olmayan bir takım olayları kurduğu yeni yapıya ithal eder. Revizyonist ise bilimin felsefe sorununu kavramaksızın geçmiş bilime aleyhtar karşı çıkar, bilime karşı bir polemik savaşı yürütür. Bunu yaparken de bilime, olayları sistemli bir biçimde açıklamaya sırt çevirir. Çünkü onun amacı dünyayı anlamaktan çok gevezelik etmektir. Bu gevezelikten de kısa devrede bir takım başarılar kazanacağını umarak hayale kapılır.

Parantezi burada kapatıyoruz. Biraz önceki sözlerimizden de anlaşılacağı üzere, bilimsel toplumcuların emperyalizmi açıklayan kişiler olmaları bir tesadüf değildir. Yeni olayların yeni açıklamaları getirmesi bir bilimin sağlık içinde gelişmesi anlamınadır.

Bilimsel toplumculuk sağlık içinde gelişiyor. Bu gelişme sonucu olarak özellikle Birinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan bir kapitalist yapı değişikliği yakalıyoruz. «Süper Emperyalizm» dediğimiz budur. Kapitalizmin bu yeni çağının özelliklerini üç nokta çevresinde toplayabiliyoruz.

1 Birinci Dünya Savaşından önce dünyanın ana siyasi çelişmesi emperyalist ülkelerin sömürgelerini birbiri aleyhine genişletme savaşı olarak görülüyordu. Savaştan sonra emperyalizm kendi iç çelişkisini ikinci plâna atma çabalarına girişti. Bunun başlıca sebebi dünyada artık bir toplumcu ülkenin var oluşudur. Artık sorun, emperyalizme konu olan sömürgeleri bir bütün halinde emekçilere karşı savunma çabası çevresinde toplama sorunu haline geliyordu. Bu devrin sloganı şudur: «Aramızdaki akılsızca çekişmeleri bırakalım ve dünyayı elbirliğiyle sömürmeğe devam edelim. «Bu çaba iki Dünya Savaşı arasının bütün emperyalist diplomasisinin özetini verir. Ne var ki bunda tam başarı sağlanamadı ve bilindiği gibi İkinci Dünya Savaşı patladı. Bu arada ABD. kendi kıtasından dışarı çıkmağa, kollarını bütün dünyaya uzatmağa başladı.

Emperyalist ittifakı, süper emperyalizmin önemli niteliği olarak, asıl İkinci Dünya Savaşından sonra gerçekleşmeğe başladı. Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu, Ortak Pazar, Avrupa İşbirliği ve Kalkınma Örgütü gibi. NATO, CENTO, SEATO gibi kuruluşlar hep bu devirde ortaya çıktı. Artık bir bütün olarak emperyalizm kendi iç çelişmelerini ikinci plâna atma yolunda akıllı adımlar atmağa başladı. Bu arada bir başka akıllı yol da eski sömürgelere siyasi bağımsızlık verme ve dolayısiyle kazı bağırtmadan yolma yöntemlerinde ifadesini bulmuştur. Zaten emperyalizm eski sömürgesinde genel vali ve sömürge orduları bulunmadan da sömürebilecek kadar ustalaşmıştı. Kendisine, güvenilir yerli ortaklar bulmuş, bunları bir sınıf olarak örgütlemiş, ilgili yönetimlere ağırlıklarını koydurmuştu. Meksika, Türkiye, Endonezya gibi bir süre için emperyalizmden arınabilmiş ülkeler de yeniden kol atmayı da başardı.

Zaman zaman kendi iç çekişmeleri ön plâna çıksa bile —Kıta Avrupası ile Anglo Saxonların çekişmesi gibi— ABD nin güçlü önderliği ittifakı derli toplu tutmağa yetiyor. Bu itibarla emperyalizmin iç çekişmeleri eski önemini kaybetmiş oluyor. Bu gerçeğin bir sonucu olarak, artık bir Üçüncü Dünya Savaşı dünyanın temel çelişmesi üstünü yani dünya emekçi halkları ile dünya emperyalistleri arasındaki temel çelişki üstüne kurulacaktır. Niteliği öncekilerden değişik olacak bu savaş bazı tahlillere göre zaten başlamış bulunmaktadır ve meselâ Vietnam'daki savaş bu savaşın zincirinde önemli bir başlangıç halkasıdır.

2. İkinci nokta süper emperyalizmin liderlik ve karar mekanizmasıyla ilgilidir, artık emperyalizmin tek ve tartışmasız bir lideri vardır: ABD. Amerikan Dışişleri Bakanı Dean Rusk'ın şu sözlerinde bu gerçek çok iyi dile gelmektedir :

«Amerika Birleşik Devletleri kendi milli çıkarlarını uluslararası çıkarlara feda ettiği için değil, uluslararası çıkarları diğer uluslara zorla kabul ettirdiği için eleştiriliyor» (Not: Burada «uluslararası» sözü «emperyalist» diye okunmalıdır. E.G.)

Amerika'nın liderliği askeri gücünün zaman içinde dünyaya yayılmasıyla da belli olmaktadır. 1920 lerde sadece üç ülkede Amerikan üssü vardı İkinci Dünya Savaşı Sırasında otuz dokuz ülke Amerika'ya üs veriyor. bugün ise tam altmış dört ülkede üsleri var. Bunun dökümü de şöyle :

(Devamı Sayfa 15 de)

Lâtin

20 devletin kapsadığı Orta ve Güney Amerika'da, birkaç ay geçmez ki, bir darbe, bir ihtilâl olmasın. 1968 yılının ekim ayı da artık olağan sayılan olaylarla geçti 3 ekimde, 1963'denberi Peru Cumhurbaşkanı olan Belaunde Terry gece yarısı yatağından apar topar kaldırıp, ordu komutanları tarafından görevinden alınmış ve Buenos Aires'e giden bir uçağa «güzellikle» bindirilmiştir. 12 ekimde ise, Panama Milli Muhafız Birliğinin genç albayları Panama Başbakanlık Sarayına yerleşmişler ve Panama Cumhurbaşkanı Arnulfo Arias, bir tiyatronun bir odasında «ikamete memur edilmiştir». Doğrusu, Christophe Colomb'un 12 ekimde Amerika'yı keşfinin yıldönümünü ve Mexico olimpiyatlarının başlangıcı, ancak denli «latin - amerikalıca» kutlanabilirdi:

Latin — Amerikalı denen melez ırkın alınyazısı, yüzyıllardır değişmez: sefalet ve ihtilâller

ABD. emperyalizminin avucuna düşmeden önce Latin Amerika'da ihtilâller, genellikle beline kılıcı kuşanan, apoletlerine yıldızları sıralayan bir askerin «ben hiç ihtilal yapmayacak mıyım?» demesinden çıkıyordu. 30 - 40 yıldır, ihtilalcinin eline ABD. tarafından sten, tomson veriliyor ve ihtilalcinin sırtı ABD tarafından sıvazlanıyor. Örneğin 1945 ile 1965 yılları arasında ABD. 'nin kışkırttığı, düzenlediği karşı-devrimci darbelerin sayısı 45 den az değildi.

1645 ile 1965 yılları arasında, yalnız Lâtin Amerika'da A.B.D.'nin kışkırttığı, düzenlediği karşı devrimci darbelerin sayısı 45'den az değildir.

ABD. ÇAĞIMIZIN ROMALILARI

1901 - 1909 yılları arasında ABD. Başkanı olan Theodore Roosevelt «Amerikalılar, modern çağın Romalılarıdır» demiş ve Kongre'ye gönderdiği ilk mesajlarından birinde «sınırlarımız içinde karma - karışık yığılmış ' alamayız» diye yazmıştı; sonra da, Alman emperyalizminin **Hayat Alanı**'na benzer bir fetih reçetesi verdi: «Tatlı dille konuşacaksınız ve iri bir sopa taşıyacaksınız; uzaklara gideceksiniz». Çok geçmeden, Porto Rico ve Panama, ABD. 'nin **iri sopa** (big stick) politikasının zalim uygulamasına uğramakta gecikmemişlerdi.

Son yıllarda ABD. «iri sopa» politikasını, «goril» adı takılan o ülkenin yerlisi yardakçıları elile yürütüyor.

SİLAHLAR KONUŞUYOR

Şimdi, son 10 - 20 yıl içinde bazı Latin Amerika ülkelerinde devrilenler ile devirenlerden birkaç örnek verelim.

EKVATOR'da, hem Castroculukla, hem de aşırıcılıkla suçlanan Başkan Arosemena'yı, Washington'un kışkırtmasıyla deviren ordu, üç yıl içinde (1963 - 66), 4 tane yıldızlı ya da şeritliyi iktidara getirdi.

PERU'da, 1948 - 1956 yıllarında General Odria hüküm sürdü. Sonra anayasal bir döneme girdi; fakat 1962 de ordu Başkan Prado'yu uzaklaştırdı, Perez Godoy'u iktidara getirdi; 1963 martında yeni bir darbe oldu; Peru bir kez daha anayasal bir düzene kavuştu; yazının başında söz edildiği gibi 3 ekim 1968 de seçimle gelen Başkan Belaunde Terry başkanlıktan uzaklaştırıldı.

ARJANTİN'de, 16 Eylül 1955 de Peron devrildi; 1962 martında Washington da hazırlanan askeri bir darbeyle Başkan Frondizi iktidardan uzaklaştırılmış ve iktidara Amerikancı Illia getirilmiştir; 1966 da yine bir askeri darbeyle iktidara General Ongania geldi.

HONDURAS Başkanı Villeda Morales, «United Fruit» adındaki Amerikan muz tekelinin çıkarlarına zarar verecek tarımsal bir reform tasarlamayı pahalıya ödedi: Ordu 3 Ekim 1963 de Morales'i devirdi ve iktidara Albay Lopez Arellano'yu getirdi

BREZİLYA'da, Amerikancı askerlerle sol arasındaki çatışma, ülke politikasının değişmez bir ögesidir. 1954 ağustosunda ABD. nin hoşlanmadığı Başkan Getullo Vargas, subayların baskısıyla ve faşist Lacerda'nın amansız saldırısıyla intihar etmek zorunda kalmıştır 1961 ağustosunda, Küba'ya karşı çekingen bir tarafsızlık politikası güden Quadros, ABD. 'nden esinlenen askeri bir darbeyle başkanlıktan ayrılmıştır. Sonra, hiç te köklü olmayan tarımsal bir reform tasarısını hazırlayan Başkan Jao Goulart ve onun İşçi Partisi, 1 nisan 1964 de, gerici generaller ile «Hanna Mining» şirketinin adamı olan Brezilya'daki ABD. Büyükelçisi Lincoln Gordon'ın birlikte kotardıkları bir darbe ile başkanlıktan uzaklaştırıldı.

DOMİNİK'te, en yakın rakibinden 500.000 oy fazla alarak Cumhurbaşkanı olan Juan Bosch, 1963 eylülünde, «goriller» in klasik bir darbesiyle başkanlıktan uzaklaştırıldı. Fakat Dominik halkı, asker - polis . sivil üçlü cuntasına karşı koydu. 1965 nisanında, Albay Camano'nun bir likleri tarafından silahlandırılan halk, General Wessin y Wessin'in tanklarla yaptığı saldırıları püskürttü. General Wessin y Wessin, Washington'dan yardım istedi. 28 nisanda, A.B.D., «Amerikan uyrukларının tehlikede olan hayatlarını korumak» gerekçesiyle 42.000 askerini Dominik'e çıkardı. Halktan 4000 kişinin ölümüyle devrim bastırıldı.

GUATEMALA'da, 1945 - 1951 arasında Başkan olan Arevalo, bu beş yıl içinde 28 darbe teşebbüsünü bastırmak gibi mutlu bir başarı göstermiştir. Arevalo'nun çizgisinde Guatemala'yı yöneten Başkan Arbenz, ABD. ve «United Fruit» şirketinin kışkırtmasıyla Albay Castillo Armas tarafından iktidardan uzaklaştırıldı; bu ayaklanma sırasında 13.000 Guatemalalı öldü. Albay Castillo Armas, muhafızlarından biri tarafından öldürülünce, Guatemala yeniden sivil yönetime kavuştu ve başkanlığa Yidigoras Fuentes geldi. Toprak reformu yeniden ele alınabilirdi; ama «United Fruit» inatçı ve ısrarlıydı ve Guatemala or dusunda albaylar eksik değildi. İki yıl içerisinde 6 darbe teşebbüsü başarıya ulaşamadı; fakat Başkan Fuentes'in yapmağı tasarladığı dürüst seçimde Arevalo'nun yeniden Başkan seçileceğini kuşkusuz bilen darbeciler, aralarında birleştiler ve Albay Enrique Peralta Azurdia'yı iktidara getirdiler (31 Mart 1963). Şimdi Guatemala'da güpegündüz, sokak ortasında sağcılardan ve solculardan adamlar öldürülmekte, tam bir tedhiş havası esmektedir.

VENEZUELA'da, 1948 kasımında bir darbe ile iktidara gelen Perez Jimenez solcular tarafından devrilince, ABD. önce tasalandı; ama sonra, «Demokratik Hareket» Partisinden ve Başkan Dr. Raul Leoni'den hiçbir şikayette bulunmadı.

Fakat Latin Amerika'da ki büyük bir «istikrar» abidesinden söz etmemiz gerekir: **PARAGUAY**. ABD. tarafından tam olarak desteklenen korkunç ve zalim «goril» Stroessner, 3 temmuz 1954 de zorla geldiği iktidardan bir türlü düşürülememiştir. Doğrusu va «Sezar» ın hakkını «Sezar» a vermek gerekir.

Devrilenlerden ve devirenlerden başınız döndü sanıyorum ve «iktidardan

Arjantin'de yapılan darbede Cumhurbaşkanı İllia düşürülerek yerine General Onganio geçti. Resimde olaylar sırasında başkent'te mevzilenmiş askerler.

Amerika

düştü», «iktidara geldi» sözlerinin sıklığından gına getirdiniz sanıyorum. Ger çekte bu generaller, bu albaylar «iktidara» filan geldikleri yok. Onlar ABD. emperyalizminin ve kapitalizminin birer kuklasından, birer yardakçısından başka bir şey değildirler. Kısaca ve sanımıza göre çarpıtıcı yönüyle A.B.D. kapitalist ve emperyalist ahtapotunun Latin Amerikadaki kollarından söz edelim.

LATİN AMERİKA'NIN KİMLİĞİ

Bütün dünyadaki 3.285 milyon insanın 235 milyonu Latin Amerika'da (Yani ABD., Kanada ve Küba dışındaki Amerika Kıtası) yaşıyor. Nüfusu yılda yüzde 3 çoğalıyor; dünya ortalaması yüzde 1,8 dir. Latin Amerika'nın yüzölçümü 22.608.000 kilometre karedir; bütün karaların yüzölçümü 135773.000 kilometrekaredir. Latin Amerikanın kilometrekare başına nüfus yoğunluğu 10'dur; dünyanın nüfus yoğunluğu 24'tür.

Fert başına düşen milli gelir ortalaması 345 dolardır; bu ortalama kapitalist ülkelerde 1.605 dolar, sosyalit ülkelerde 1.075 dolardır. Latin Amerika'da 1.875 kişiye bir doktor, 115 kişiye bir öğretmen düşer; sosyalist ülkelerde 587 kişiye bir doktor, 147 kişiye bir öğretşiye bir öğretmen (Küba dahil) düşmektedir. Latin Amerika'da tarım kesimin de çalışanlar nüfusun yüz de 45'idir, Kuzey Amerikada yüzde 8'idir, SSCB. 'n de yüzde 35 idir, Avrupa' da (SSCB. hariç) yüzde 23 'üdür.

Latin Amerika'da 211,9 milyon büyük baş hayvan, 88,4 milyon domuz, 170,3 milyon küçük baş hayvan vardır. Kuzey Amerika'da (ABD ve Kanada) 118,3 milyon büyük baş, 61,5 milyon domuz, 32,8 milyon küçük baş hayvan vardır. Latin Amerika'nın 1964 yılındaki kahve üretimi 1,830.000 tondur, dünya kahve üretimi 3.160.000 tondur. Latin Amerika'nın kakao üretimi 305.000 tondur; dünya kakao üretimi 1.530.000 tondur. Latin Amerika'nın muz üretimi, 1964 yılında, 16.130.000 tondur; dünya üretimi 24. milyon tondur.

AHTAPOTUN KOLLARI

«Survey of Current Business» in yayınladığı rakamlara göre, 1964 yılında, Amerikan özel teşebbüsünün dış ülkelerdeki direkt yatırımları 44 milyar dolardır ve bu yatırımların 14 milyarı Kanada'da. 9 milyarı Latin Amerika'. da, 12 milyarı Avrupa'dadır. ABD. 'nin büyük firmaları, kazançlarından yüzde 50'den fazlasını dış ülkelerdeki yatırımlarından sağlarlar.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bir incelemesine göre, ABD. 'nin sanayi teşebbüslerinin Latin Amerika'da sağladıkları kâr, aynı teşebbüslerin ABD. nde sağladıkları kârdan yüzde 50 ile yüzde 200 arasında daha yüksektir. 1964 de «Standard Oil of New Jersey» (petrol) ve «General Motors» (otomobil) in Latin Amerika'daki kârı, ABD. 'ndeki kârın üç mislidir. «Aconda Copper» (Şili bakır işletmesi) ve «Firestone Rubber» (Latin Amerika ve Afrika'da tabii kauçuk üretimi ve otomobil lastikleri yapımı) nın kârları ise ABDn 'nde ki kârlarına göre 4 kat fazladır.

Hiç bir Lâtin Amerika Ülkesi yoktur ki toprak sahiplerinden o/o 4'ünden aşağısı, tarıma elverişli toprağın o/o 50sine sahip olmasın

1950 ile 1955 arasında, ABD. teşebbüsleri Latin Amerikada tarım ve ham madde üretimi kesimlerine 2 milyar dolar yatırım yapmışlar; 3,5 milyar dolarlık iş görmüşler, böylece 1,5 milyar dolarlık kâr sağlamışlardır; bu kârın yüzde 50 si ABD. ne dönmüş, yüzde 50 si yeni yatırımlara ayrılmıştır. 1950 ile 1959 arasında ABD. özel teşebbüsünün kârları Şili'de yüzde 90, Venezuelada yüzde 90, Arjantinde yüzde 30 artmıştır. Yalnız 1959 yılındaki kârları 775 milyon dolardır (bunun 575 milyon doları A.B. D. ne dönmüş ve 200 milyon doları yeniden yatırılmış). ABD. Ticaret Bakanlığının hesaplarına göre, 1962 de, ABD. firmaları Latin Amerika'ya, dış ülkelere yatırdıkları yatırımların yüzde 23,2 sini yatırmışlar; ama Latin Amerika'daki yatırımlardan sağladıkları kâr, dış ülkelerdeki yatırımlarından sağladıkları kârın yüzde 40 ıdır.

1950 ile 1965 arasında A. B. D. 'nin Latin Amerika'ya yatırımları üç kat artmış ve yalnız 1964 yılında 2 milyar dolar kâr elde etmişlerdir (1950 yılında 520 milyon dolardı).

A. B. D. 'NİN YARDIMLARI

Şili senatörü Allende'ın açıkladığına göre, «1961 yılında, ABD. 'nin Latin Amerika'ya yaptığı ekonomik yardım yüzde 7, teknik yardım yüzde 10, askeri yardım ise yüzde 83 artmıştır ve Latin Amerika ülkelerinin askeri giderleri 1 milyar 400 milyon doları geçmiştir.»

Fakat 1945 ile 1965 yılları arasında ham madde fiatlarında yüzde 10 düşme, mamul mal fiatlarında yüzde 15 ile yüzde 20 arasında bir artma görülüyor. Son 45 yıl içerisinde ise, ham madde fiatlarındaki düşme yüzde 40 dır. 1954 de Brezilya 19 çuval kahve karşılığında bir cip 1962 de 39 çuval kahve karşılığında bir cip alıyordu. 1953 yılından beri, ham madde fiatlarındaki düşmeden dolayı, Latin Amerika ülkelerinin kaybı, 1400 milyon dolar ile 2660 milyon dolar arasındadır. Böylece ABD. bir eliyle sözümona cömertçe verdiğini, öteki eliyle kopara - kopara fazlasıyla alıyordu; yani kaşığıyla verip, sapıyla göz çıkarıyordu.

Süper Emperyalizm

(Baştarafı Sayfa 13 de)

AMERİKAN ÜSLERİ

Bölge	Ülke Sayısı
Lâtin Amerika	19
Doğu Asya ve Avustralya	10
Afrika	11
Avrupa	13
Yakın Doğu ve Güney Asya	11
Toplam	64

Buna dayanarak konuşan Dean Rusk'ı dinleyelim: «Dünyamız çok küçüldü. Artık onun dört bucağı, bütün toprakları, akarsuları, denizleri, gökleri ve çevresindeki uzay bizi ilgilendiriyor.» Üslerin dağılışından da bu ilgi açıkça belli.

Bu liderliğin karşılığında ABD'nin aldığı ücretlerden biri de petrol biçiminde yani aynıdır. Bir örnek olmak üzere Orta Doğu'daki petrol kaynaklarından Amerika'nın denetiminde bulunan kısmın tarih içindeki seyrine bir göz atalım:

Orta Doğu Petrol Kaynakları (Milyon Fıçı Olarak)

Ülkeler	1940 Miktar	1940 Yüzde	1967 Miktar	1967 Yüzde
İngiltere	4,3	72	73,0	29,3
A.B.D.	0,6	9,8	146,0	58,6
Diğerleri	1,1	18,2	30,0	12,1
Toplam	6,0	100	249,0	100

Bu rakamları verdikten sonra bir de Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısı Eugene V. Rostow haz retlerini dinleyelim:

«.. Savaş sonrası tarihi bir çok yönlerden Amerikanın başkalarında olanı ele geçirme dönemidir... İngiltere, Fransa, Hollânda ve Belçikaya ait olanlar zamanla Amerika'nın eline geçmiştir.»

Bu sözleri bir patavatsızlık olarak değil pervasızlık olarak nitelendirebiliriz.

3. Süper emperyalizmin bir üçüncü ayırıcı özelliği de, savaşın da kamçıladığı bir yüksek teknolojinin emperyalist sistem içindeki yaygınlığıdır. Özellikle haberleşme alanında, uzay teknolojisi de kullanılarak ulaşılan büyük bir yardımlaşma göze çarpıyor. Uydulardan yararlanan bu haberleşme sistemi özel Amerikan şirketleri ve 45 yabancı hükümetin ortaklığıyla kurulmuş bulunuyor. Uydular dünya televizyonlarına Amerikan hayat tarzını taşıyor; Amerika artık ayak uydurulması gereken bir standarttır. Bazı yazarların «Kültür Emperyalizmi» adını verdikleri olaya bundan daha büyük bir yardımcı olanak bulunabilir mi? Atom enerjisi ve elektronik hesap makinaları teknolojisinde de bütün emperyalist dünya Amerikaya çalışıp ondan yararlanmakta. Bu da onun liderliğini pekiştiriyor.

Yüksek ve karmaşık teknolojiyi geliştirme olanaklarına sadece Amerikan şirket ve kurumları sahip. Bunlara Amerikan hükümeti tarafından verilen araştırma ve geliştirme bağışları milyar dolarları buluyor. Bu şirket ve kurumlar askeri teknoloji konusunda olduğu kadar uluslararası sömürme, hattâ hükümet devirme teknolojisinde de oldukça ileridir.

Eğitim Ticareti

Mümtaz SOYSAL

Şimdi de hiç sıkılmadan çarşaf kadar bildiri kaleme alarak, paralarına dayanıp ilân yoluyla gazetelerin baş köşelerine yerleşmişler. Dediklerine göre, «Özel yüksek okullara karşı yürütülen hareket, yürüyüşlerle, boykotlarla sokağa dökülmek, politik ve ideolojik bir zemine oturtulmak» istenmekteymiş; oysa onların amacı, «bütün önsezi ve sağduyu sahiplerinin de kabul edeceği gibi» 45.000 kişiyi daha okutarak devlete yardımcı olmakmış!

Onlar da Anayasanın sözünü ediyorlar ama, bu pek zayıf oldukları ve kolaylıkla perişan edilebilecekleri hukuk alanını bırakıp en canalıcı yerlerinden, ceplerine aktardıkları «kâr» dan vurmak lâzım onları. Devletin başta gelen bir ödevine, vatandaşlara eğitim sağlama görevine «kâr endişesi» karışınca işler ne hale gelmiş, onu göstermeli. Anayasanın sözde açık kapılarına dayanıp «devletin imkânları bu kadar» diye eğitimi piyasa mekanizmasının içine yuvarladığınız zaman neler olurmuş, onu ortaya koymalı. Hem de bunu yaparken, «ideoloji» falan lâfı edip ortalığı bulandırmak isteyenlere, kendilerinin de anlayacağı bir dille cevaplı: şunu Adalet Partililerin meydana getirdiği Cumhuriyet Senatosu Araştırma Komisyonunun diliyle hitabetmeli. Yoksa, sosyalist ideolojinin gücü karşısında eğitim tüccarının tezi iki dakikada tuzla buz olur ama, onlar bunu pek anlamaz.

Eğitim işine kâr karışınca neler olacağını görmeğe «ticaret yerleri» nin durumlarını incelemekle başlamalı. Aslında çeşitli yönleriyle Anayasaya aykırı olan 1965 tarihli ve 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu bile, okulların yerleri ve binaları bakımından bir takım esaslar getirmiş. Ama, bu esaslara uyulup uyulmadığını denetlemeğe yarıyacak tüzükler beceriksiz iktidarlarca bir türlü çıkarılamadığı için, ticaret yerlerinin açılış ve çalışma müsaadeleri rastgele, sudan incelemelerden sonra verilmiş. Senato raporunu okuduktan sonra, Beyoğlu'nun İstiklâl Caddesindeki Mısır Apartmanının nasıl bir yer olduğunu kestirmek mümkün değil: Güneş Makina Mühendisliği Özel Yüksek Okulu, bu binanın kira ile tutulan yedinci ve sekizinci katlarında açılmıştır. «Binanın alt katlarında, banka şubesinden siyasi parti merkezine, terzihaneden avukat yazıhanesine kadar her türlü işyeri faaliyet halindedir. Ayrıca binanın beşinci ve altıncı katlarında da Galatasaray İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu bulunmaktadır.» Şaka değil, makine mühendisliği okulu bu; makinesi falan bulunan lâboratuarlar kurmanız gerek. Okul Müdürüne sormuşlar bunu, o da «Zamanı gelince yeni bir bina yaptırmak üzere tedbir alır, bir çare düşünürüz» demiş. Oysa, «Yeni bir bina için hazırlığın mevcut olup olmadığı konusunda yapılan soruşturmada, bu konuda ne yer, ne de proje olarak bir hazırlığın bulunmadığı anlaşılmıştır.»

Ankara'da Ulus Çankırı Caddesi Kıraner İşhanında kurulu Zafer Mühendislik ve Mimarlık Özel Yüksek Okuluna gelince, onun da binasının «zemin ve bodrum katlarıyla birinci katında da çeşitli yazıhanelerle İş Bankasının bir bölümü, ikinci ve üçüncü katlarındaysa İktisadi ve Ticari İlimler Özel Yüksek Okulu» bulunmaktaymış. Kanunun eğitim için kullanılabilecek ayrı bir binadan, çeşitli sağlık koşullarından söz etmesi boşuna değil tabii. Rapor şöyle devam ediyor: «Alt katlarında çeşitli yanıcı maddelerle iş yapılmakta bulunan okulda, bir yangın merdiveni bulunmadığı gibi, yangına karşı da ciddi tedbirler alınmış durumda değildir.

Eğitim ticaret konusu olunca, narh koymağa kalksanız «özel teşebbüs özgürlüğü» nü zedelemiş olursunuz. Onun içindir ki, özel yüksek okullar arasındaki ücret yarışmasının pek renkli bir görünüşü var: «İstanbul'daki bir iktisadi iktisadi ilimler okulundaki yıllık ücret 2415 lira iken, İstanbul'daki bir diğer iktisadi ilimler yüksek okulunda aynı miktar 2300 lira olarak tesbit edilmiştir. İzmir'de aynı mahiyetteki bir okulda birinci, ikinci sınıf için 2700, üçüncü sınıf için 2950 lira alınmaktadır... İzmir'deki bir mühendislik okulunda akşam öğrencilerinden 4000, gündüz öğrencilerinden 6500 lira alınmasına mukabil, İstanbul'da aynı mahiyetteki okullarda bu miktarın akşam 3000, gündüz 6000 olarak tesbit edildiği, ancak iki kurucunun hiçbir resmi merciie duyurmadan bu miktarı lama yoluna gittikleri anlaşılmıştır.»

Bu fiyatlarla bile yeterli nitelikte bir öğretimin sağlanabileceğini sanıyorsanız aldanıyorsunuz. Üniversite ve resmi okul temsilcilerinin Senato Komisyonuna bildirdikleri gibi, teknik alanda okuyan bir öğrenci için, devlet, yatırımlarla birlikte, yılda 18.000 lira harcanmaktadır. Oysa, özel okul sahipleri, aldıkları 5 - 6000 lirayla öğretim (!) giderlerini sağlamakta ve bunun üzerinden bir de kâr elde etmektedirler. 13 Aralık tarihli gazetelerde yayınlanan bildirilerinde bunu da utanmadan itiraf etmekte, aldıkları kârın yarısını vergi olarak verdiklerini söyleyerek devlet kasasına da yardımda bulunduklarını sıkılmadan açıklamaktadırlar.

Eğitimden kâr elde etmeğe başladınız mı, eğitime yapabileceğiniz kötülüklerin sınırı olmaz. Bu yüzden, Senato Raporunun da ortaya koyduğu gibi, sınıf geçme mekanizması bile tersine döner.

Üniversitelerde ve devlet okullarında ilk yılların bir çeşit «eleme» yılı olduğunu herkes bilir. Bu, aslında, öğrenci lehine işleyen bir mekanizma: «becemiyeceği bir dalda yukarılara kadar çıkıp ondan sonra beklemektense dal değiştirmek daha iyi. Oysa, özel yüksek okullarda bu iş tam tersine dönmüş: İmtihansız olarak okula giren öğrencilerin ikinci ve üçüncü sınıftaki baraja kadar takılmadan geldikleri, burada bir miktar elendikten sonra son sınıfa kadar tekrar imtihansız olarak devam ettikleri, bu itibarla da son sınıftaki başarı oranında görülen düşüklüğü başka bir sebebe bağlamadan bu açıdan ele alınmak gerektiği» ifade edilmiştir. Durumu anlıyorsunuz değil mi? Başlangıçta «müşteri celbi» için işler gevşek tutulmakta, sonra da ya kalitesiz öğrenci çıkarmanın utancıyla (bu, pek iyimser bir yorum), ya da kapana sıkışanları biraz daha sağmak amacıyla (bu da doğal bir ticari kural) başarı düşürülmektedir. Eğitimi ticaret konusu yapmağa başladınız mı bu sonuçlarla karşılaşmamanıza imkân yok.

Daha neler olmaz, neler? Senato, Ankara'da Kıraner İşhanındaki İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu için şunları yazıyor: «Birinci sınıfın yaz dönemi imtihanlarında Borçlar Hukuku dersinin sözlü olarak yapılan yoklamaları sonucunda 588 öğrenciden hepsinin Pekiyi almış bulunması ve ikinci sınıftaki aynı öğretmen (emekli Ordinaryüs Profesör Vasfi Raşit Sevig) tarafından okutulan aynı dersin not cetvelinin de damga ile vurulmak suretiyle baştan aşağıya pekiyi ile doldurulmuş olması dikkati çekmiştir.» Galatasaray Kimya Mühendisliği Özel Yüksek Okulunda ise, «okulda görevli bir öğretim üyesinin bir hafta evvel resmi okulda sorduğu imtihan sorularını, aynen, teksir kâğıdını dahi değiştirmeden özel okulda sormuş bulunduğu, bu suretle özel okuldaki öğrencilerin başarı şansını arttırmış olduğu» anlaşılmıştır; daha doğrusu, soruşturma sırasında okul yöneticileri sınav kâğıtlarını ortaya çıkarmaktan kaçınmışlardır.

Son yıllarda beliren eğitim ticaretini, Türkiye'deki genel gidişin bütününden ayırmağa imkân yok. «Devlet eliyle kişi zengin etme» mekanizması eğitim alanına da sıçramıştır: devlet kendi ödevini yapmayacak, bazı insanlar türeyip bu işleri üzerlerine alacaklar, yaptıklarından kâr sağlarken devletin yetiştirdiği elemanları ayartıp kullanacaklar. Rapor, özel okullarda ders verenler arasında üniversite öğretim üyelerinden başka, Karayolları, Devlet Su İşleri, Devlet Demiryolları, Devlet Planlama Teşkilâtı gibi yerlerin görevlilerini de sayıyor.

Tabii, özel okullar furyasının bu hâle gelişinde en büyük sorumluluk kendi ödevini yerine getirmeyen devlete daha doğrusu iktidarlara ait. Bu okulların paralı insanlara eğitim olanağı sağlamak, bir çeşit bedel, hem de tüccar cebine giden bir bedel karşılığında askerlik tecilne yaramak gibi yönleri bu önemli sorun karşısında hep ikinci plânda kalıyor. İşin gelecek bakımından endişe verici özelliği de burada. Eğitim alanındaki birikim bu yollardan karşılandıkça, devletin okutamadıklarını tüccar okuttukça, sorumlular da rahat etmiş olacaklar ve çözüm getirebilmek için çırpınmayacaklardır. Türkiye'nin birçok işi gibi, eğitim işi de böylece türedilerin beceriklilğine ve piyasa mekanizmasına terkedilmiş olacaktır.

Buna yolaçanların yüzü kızarmayacak mı?